

מחזרים

גליץ ס"א | פרשת שמות | תשפ"ב

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

פנינים ואמרות

הראיה היא נפלאה - אבל פרעה אמר כן...

וַיֵּצֵא פְרֹעֶה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֶּן הַיְּלֻד הַיְּאִרָּה תְּשַׁלְּיֶכֶה וְכָל הַבֵּת תַּחְיוֹן (א, כב).
פעם אחת בא אחד גדול מגדולי ליטא וטען לפני הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע [שידע דעת רבינו כי האיש צריך להביא פרנסה לבני ביתו בדרך האמת והאמונה, ושיהיה קובע עתים לתורה בבוקר ובערב, והאשה תשב בביתה לחנך את ילדי בדרך התורה והיראה] כי באמת הדרך הישר הוא שהאשה צריכה לעבוד להביא פרנסה לכל המשפחה, והאיש צריך לישב וללמוד כל היום כולו.

והוסיף ואמר כי יש לו ראי' מן התורה שכך צריך להיות, דהא כתיב 'כל הבן היולד היאורה תשליכה' והיינו הבן האיש צריך להשליך את כל כוחותיו בתוך הים של תורה וכל הבת תחיון והאשה היא צריכה לילך לעבוד כדי להחיות את

משפחתה ואת בעלה.

ורבינו כשמוע את דבריו השיב לו מינה וביה: אמת, אבל אתה יודע מי אמר כך? - כך טען פרעה הרשע!.

תורת התמרים (עמ' קמה)

לעולם ימכור קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו

שֶׁל נְעֲלִיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת קֹדֶשׁ הוּא (ג, ה).
הנה איתא (שבת קכט, א) לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו עי"ש. וצריך להבין למה נקט דוקא למכור קורות ביתו, ולא נקט רהיטי ביתו או שאר דברים, וגם למה צורך המנעלים חשוב כל כך.

אלא הפירוש הוא, כי קורות ביתו של אדם, הם הפסק בינו ובין השמים, ומנעלי

רגליו הם הפסק בינו ובין הארץ, לכן טוב לו לאדם שימכור קורות ביתו, כלומר שיבטל ההפסק אשר בינו ובין השמים היא הרוחניות, ויקח מנעלים לרגליו, לעשות הפסק בינו ובין הארציות והגשמיות. ובזה יש לומר, כאן כיון שהוא אדמת קודש, אדרבה אמר לו "של נעליך מעל רגליך" כי אדרבה צריך להיות לאדם דביקות עם הקדוש. וזהו הענין בבית המקדש הולכים יחיפי רגלים כיון שהמקום הוא אדמת קודש, וכן מרומז "אדמת קדש הוא" גימט' בית המקדש.

ישא ברכה (להרה"ק ממדוזין)
בפרשתנו

כך בידר מי העבד וזמי האדון

אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר (ב, יד).

יש לומר, על פי מה שמספרים מחכם אחד, שהיה בא לפניו משפט משני אנשים, אדון עם עבדו אשר באו ממדינה רחוקה. אחד אמר אני האדון והאחר העבד, והאחר אמר בהיפך. והחכם עשה בחכמה, וציוו עליהם לתת החוצה, וכאשר יצאו לא הרחיקו, קרא ויאמר, העבד יבוא נא הנה. ופנה העבד אחרי קול הרב לשמוע את קול דבריו, מיד הבין הרב כי הוא העבד.

כעין זה היה כאן, כי משה רבינו ראה שני אנשים נצים, ולא ידע מי הצדיק ומי הרשע. אך כאשר אמר להם רשע למה תכה רעך, הרים אחד קולו בעזות, מזה הבין כי הוא באמת הרשע, ויאמר 'אכן נודע הדבר' מי הרשע.

קרן לדוד - בפרשתנו

מסר חסידי לפרשת השבוע עמ' כ"ג

עמ' ה'

פניני אביר יעקב

א

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

מחזרים

היה שם 'נער' והוא גילה

וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וְגו' אֵכָן נֹדַע הַדְּבָר (ב, יב-יד). האיך באמת נודע הדבר, הרי משה בדק וראה כי אין איש רואה? מתוך רבינו אפרים אמנם לא היה שם 'איש' גדול, אבל היה שם 'נער' והוא סיפר... ורמז לכך: 'אֵכָן נֹדַע הַדְּבָר' סופי תיבות נע"ר.

חומת אנך - למרן החיד"א

'מטה' מן השמים

מִה זֶה בִּידֶךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה (ד, ב).

בשפת אמת ליקוטים תמה, היתכן שאחז מטה בידו, הרי ה' אמר לו לחלוץ את מנעליו, וכל שכן שאינו מן הראוי שיחזיק מטה בידו? לכן מחדש השפת אמת, כי באמת לא היה מטה בידו של משה, אלא הקב"ה עשה נס והזמין מטה לתוך ידו, ועל כן נקרא 'מטה האלקים', כי ניתן לו משמים! ובזה מפרש גם כן את הפסוק: "וְאֵת הַמֶּטֶה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת

האותות", וקשה מדוע צריך ציווי על כך, הרי פשיטא שבכדי לעשות את האותות צריך להביא עמו מטה? אלא כיון שהיה זה מטה משמים, הוצרך לקבל רשות מפורשת מהש"ת שיוכל לקחתו עמו. ומסיים: "כך נראה לפי הפשוט".

לפי חידושו של השפת אמת יש לפרש כמין חומר, מה שאומרים בהגדה של פסח: 'זבאות' זה המטה. כי אין הכוונה

רק לאותו שנעשו על ידי המטה, אלא אף המטה עצמו הוא אחד מן האותות, כי נברא על ידי נס לתוך ידיו של משה. וזהו שממשיך: 'כמה שנאמר: ואת המטה הזה תקח בידך' וגו', והראיה היא כמו שביאה שפת אמת, דכיון שהיה מטה של נס, הוצרך רשות מיוחדת לקחתו.

שיח הפרשה (להגה"ח רבי חיים יצחק שוורץ זצ"ל)

סגולה השבוע

סגולה גדולה לקבלת התפילה

וַעֲתָה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגו' (ג, ט).

שח הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זצ"ל: הנה אנו רואים כמה פעמים שהאדם מתפלל ואינו נענה בתפלתו, וצריך להבין על מה ולמה, הא השי"ת הוא שומע תפלת כל פה ולמה אינו נענה? והתירוץ לזה כי עוונות האדם גורמים ח"ו שלא יתקבל התפלות ח"ו, כי המה מסך המבדיל בינו לבין קונו ית"ש.

והעצה לזה הוא להרהר בתשובה מעומק הלב ותיכף סר ממנו תואר שם רשע כמאמר רז"ל במשנה מפורשת (קידושין מט, ב) המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק אף על פי שנמצא רשע גמור הרי זה מקודשת שמא הרהר תשובה בלבו, והוא סגולה גדולה לקבלת התפלה, והנה בוודאי ישראל היה מתפללים במצרים מתוך קושי השעבוד, אמנם לא נתקבלה תפלתם עד עתה שעשו תשובה כמו דאיתא במדרש (תנ"א יז) שישאל על עשו תשובה בסתר, וע"י שעשו תשובה נתקבלת מיד תפלתם.

והנה נודע מה שדרשו חכמינו ז"ל (ב"ר כא, ו) אין ועתה אלא תשובה, והטעם כתב הרב הגדול חיד"א ז"ל (בס' דבש לפי מערכת ו ס' יא) כי תיכף בהרהורי תשובה, באותו רגע יפרד הקליפות ויתחבר בקדושה. וזהו "ועתה" כלומר עתה כמו רגע בהרהור תשובה תיכף עביר ומהני עכ"ד.

וזהו כוונת הפסוק ועת"ה ר"ל שישאל על עשו תשובה הנרמז בתיבת ועת"ה לכן "צעקת בני ישראל באה אלי", משא"כ קודם התשובה לא באה אלי, כי העוונות היו מסך המבדיל רק כשעשו תשובה נתקבל תפלתם ברחמים וברצון אכ"ר (אמרי יוסף בפרשתנו).

ובענין גודל מעלת הרהור תשובה, מסופר (הובא ספ"ק בית אברהם): בשולחן הטהור של הרה"ק המגיד מטשערנאביל צוק"ל ישב פעם איש אחד, שמעשיו לא היו הגונים ונאנח מתוך עומק לבבו להשי"ת. ושמע המגיד צוק"ל את אנחתו, ואמר מי שאינו מאמין שכאיש יהודי נאנח ועושה תשובה לפי ערכו מקבלו מיד הקב"ה, הרי הוא אפיקורס.

השמור לטובים שבתעלוליו.

- "אחת דינו להדיר את רגליו מן ה'חדר' לצמיתות", נמנו וגמרו ביניהם המלמדים והאחראים. ילך לכל אשר תשאנו הרוח, ובלבד שיניח לנו לנפשנו.

למרבה התדהמה, כעבור ימים אחדים שב הילד אל כתלי ה'חדר' וביקש לשוב ללמוד בו כמימים ימימה. האחראים הסבירו לו כי ההחלטה בלתי ניתנת לערעור וכי מגוי וגמור עמם לסלקו לבלי שוב.

באחד הימים
עשה ה'בן סורר',
מעשה בלתי
ייעשה. בעיצומה
של תפילה הבחין
אחד המלמדים
כי פרוכת ארון
הקודש זעה
ונדה. באין רוח
פרצים ובהעדר
הסבר מניח את
הדעת, הוא ניגש
אל ארון הקודש,
הזיח את הפרוכת,
ועז מבוהלת
קפצה לעומתו.
הוא קפץ כפליים
לעומתה. העז
החלה מנגחת את
כל אשר בדרכה,
התלמידים
נפוצו לכל רוח,
ומן הצד עמד
התעלול, על פניו
חיוכו הקונדסי
השמור לטובים
שבתעלוליו

השובב לא קיבל באדישות את ההחלטה הנמרצת, וסירב לצאת את המקום. משהחלו למשוך בו ולגרור לו להבין כי אחת היא להם - הוא יהיה בחוץ, על רגליו או על גחונו, העיז פניו ואמר: אינני מוכן שתסלקוני כך! רצוני לבוא עמכם לפני רב העיירה, ואשר הוא יחליט מקובל עלי.

תהלוכה שכזו לא ראתה העיירה מימיה. מלמדים אחדים צועדים בפנים נחושות וזועמות, ביניהם מיועצו צועד נפחדות, וממרחק בטוח משתרכים עשרות ילדים סקרנים, בואכה בית רבה של העיירה. עוד לא פצה הרב את פיו החל המלמד לשוח בפניו את קורותיו של הנער, עדי היום הזה. "החלטנו בפה אחד", טפח המלמד בכף ידו על השולחן, "כי מקומו אינו ב'חדר'. כלו כל הקיצין. אך זה", החווה בידו על הזאטוט, "טוען כי ברצונו שהרב יכריע בעניין. יהי כך. אם רצונו כי הרב הוא שיחתום על סילוקו משורותינו, יערב לו ויבושם לו".

הרב לא ראה מקום לדיון. לרגע אחד שם עצמו במקומם של המלמדים, והבין, כי אם יורה להם להותירו ב'חדר', עליו להתייצב בו במקום... אך משהו במבטו המתחנן של הילד משך את תשומת לבו.

- "ילדי. מה ברצונך לומר?", שאל רכות.

- "הרב, אולי כדאי להתייעץ עם עוד כמה אנשים".

- "עם מי?"

כשדמעות בעיניו השיב הילד: "עם ילדי ועם נכדי".

כמעט שעמד אחד המלמדים להנחית עליו מנחת זרועו, על שהוא מהתל ברב הנכבד, ואינו מוצא לנכון לנהוג ברצינות גם במעמד זה, אך הרב הסה את המלמדים, ושאלו: "מה כוונתך?"

הרב לא ראה מקום לדיון. לרגע אחד שם עצמו במקומם של המלמדים, והבין, כי אם יורה להם להותירו ב'חדר', עליו להתייצב בו במקום... אך משהו במבטו המתחנן של הילד משך את תשומת לבו.

- "ילדי. מה ברצונך לומר?", שאל רכות.

- "הרב, אולי כדאי להתייעץ עם עוד כמה אנשים".

- "עם מי?"

כשדמעות בעיניו השיב הילד: "עם ילדי ועם נכדי".

כמעט שעמד אחד המלמדים להנחית עליו מנחת זרועו, על שהוא מהתל ברב הנכבד, ואינו מוצא לנכון לנהוג ברצינות גם במעמד זה, אך הרב הסה את המלמדים, ושאלו: "מה כוונתך?"

בבכי סוער אמר הילד: "הרי אם ישליכוני מן החדר, אפנה החוצה... ואני שואל מה אשמים הדורות שאחרי? בנים ובנות, נכדים ונכדות, דורות על דורות שירעו מחוץ לבית המדרש וישוטטו בשדות זרים. הגם הם הכניסו עז לארון הקודש!"

מעשה שהיה - כך היה.

לפני שנים לא רבות התקיימה מסיבת אירוסין בארצות הברית של אמריקה. שולחן המזרח היה עמוס לעייפה בנשואים פנים. החתן, תלמיד ישיבת ליקווד שבניו ג'רסי, השתדך עם בתו של ראש ישיבה נכבד, ורבים ממכריו השתתפו בשמחה. בין שורות המכובדים פינה אבי החתן מקום לאביו, הסב הנרגש, אשר ישב כחתן בין חתנים, קורן מאושר, ולא ידעו הנוכחים עד כמה יש לו סיבה לדבר, עד שכובד לשאת את דבריו.

בלשון ציורית הוא נשא את הנוכחים אל עיירה זנוחה במזרח אירופה. בתים מטים ליפול. שואב מים ועגלונים. יום השוק. בית המדרש של החייטים. משחש כי השומעים מסיירים איתו במשעולי העיירה, הובילים אל בניין אפרורי ששימש כתלמוד תורה, והתמקד באחד הילדים שלמדו בו.

אותו ילד ניחן בכישרון רב ובמרץ בלתי נדלה, סיפר הסב, אותם הקדיש כדי להגדיר את הסאה. רבים מן הרוכלים סבלו מתעלוליו, ועקרות הבית היו מגיפות את שער חצרן משהיו מבחינות בו. אביו ואמו שקעו בייאוש מר. זה מכבר חדל האב לקוות כי בנו יגדל לרב תלמיד חכם. "קודם שיהיה בן אדם, אחר כך נדבר", היה מפטיר בעגמומיות לעבר רעייתו הנבוכה.

יהודי נכבד נצפה זע בחוסר נוחות על כסאו, תוך כחכות קל, כאומר: מה לזאת ולמסיבת אירוסין? אך הסב התעלם והמשיך בדבריו.

באחד הימים עשה ה'בן סורר', מעשה בלתי ייעשה. בעיצומה של תפילה הבחין אחד המלמדים כי פרוכת ארון הקודש זעה ונדה. באין רוח פרצים ובהעדר הסבר מניח את הדעת, הוא ניגש אל ארון הקודש, הזיח את הפרוכת, ועז מבוהלת קפצה לעומתו. הוא קפץ כפליים לעומתה. העז החלה מנגחת את כל אשר בדרכה, התלמידים נפוצו לכל רוח, ומן הצד עמד התעלול, על פניו חיוכו הקונדסי

הנראה הוא עומד להתעורר בימים הקרובים, ואכן כך היה בצלאל זולטי הילד המוכשר אשר ניצל עד עתה את כל רגעיו ללימוד התורה – נתעורר...

היה זה בירושלים בתקופה בה פרצה מגיפה של מחלת עיניים קשה, רוב החולים במחלה זו התעוורו ולא היתה תרופה למחלתם, היה אז הנער בצלאל זולטי בן 10, ילד יתום מאביו שאמו האלמנה גידלה אותו לבדה במסירות עילאית, כבר אז נכרו

בו כישורונותיו העצומים, ואהבתו לתורה לא ידעה גבולות, הוא ניצל כל רגע ללימוד תורה, ואכן עלה ונתעלה. מכריו נבאו לו גדולות, וציפיות רבות ציפתה ממנו אמו, היא חשה תחושת שליחות כי הנה הם מגדלת בביתה את גאון הדור הבא.

בלבה פנימה התפללה אמו כל העת שרק לא תפגע בצלאל שלה מחלת העיניים, הרי הוא משתמש איתם לצרכים כל כך נעלים, כל עתידו תלוי בעיניו, אך מנהיג העולם רצה אחרת והנה יום אחד בצלאל חוזר לביתו מהתלמוד

**למחרת בבוקר
הבילתי יאומן קרה!
בצלאל התעורר,
והנה הוא מבקש
מאמו ללכת
לתלמוד תורה,
אך אמו התפללה
מאוד איך תלך
ילדי החמוד, הרי
איך רואה דבר,
ענה לה בצלאל
הקטן 'אמא ברוך
ה' רואה אני
היטב...**

תורה, ובפיו בשורה מפחידה 'אמא!! כואבות לי מאוד העיניים', האם אמרה בלבה 'אשר יגורתי בא', אבל מי יתן ואולי זהו כאב שיחלוף, נקווה שלא מדובר במחלת העיניים הקשה, וכמו כל אם יהודייה נשאה תפילה לבורא העולמים שהכאב יחלוף כלעומת שבא.

למחרת חוזר בצלאל מהתלמוד תורה, והנה עיניו נפוחות מאוד. ראתה זאת האם ומיד נבהלה להביאו אל הרופא, בודק אותו הרופא ופניו לא בישרו טובות, בצער רב הוא מספר לאם המודאגת שבנה היקר חלה במחלת העיניים המדוברת, אין הרבה מה לעשות וככל הנראה הוא עומד להתעורר בימים הקרובים, ואכן כך היה בצלאל זולטי הילד המוכשר אשר ניצל עד עתה את כל רגעיו ללימוד התורה נתעורר.

האם לא ידעה את נפשה מרוב צער, כל חלומותיה מגדלותה של בנה נגוזו, איך יוכל עתה ללמוד את התורה הקדושה אותה כ"כ אהב, הרי לא הספיק ללמוד ממנה כי אם מעט, בצרתה הגדולה החליטה האם שהיא הולכת לתפוס אומנות אמותיה, והכינה את צעדה ללכת לבכות אצל 'רחל אמנו', לתפילה זו לקחה את בנה בצלאל, ובהיותו כבר עורך שמה אותו בעגלת תינוק, וכך הלכה מהעיר העתיקה בירושלים עד לקבר רחל מרחק הליכה של שעותיים שלמות, בהגיעה לקבר רחל פרצה בזעקות שבר להקב"ה שיחוס וירחם על ילדה הקט, ויחזיר לו את מאור עיניו, שהרי כל חפצו ונפשו הוא להמשיך לעסוק בתורתו הקדושה.

אל תפילותיה של האם הצטרף הילד בצלאל ובזעקות שבר מעמקי נפשו ביקש מריבון העולמים 'והאר עיני בתורתך', וכך אמר הילד: 'הקב"ה אני רוצה לבקש ממך בקשה, ואני רוצה שרחל אמנו

בבכי סוער אמר הילד: "הרי אם ישליכוני מן החדר, אפנה החוצה... ואני שואל, מה אשמים הדורות שאחרי? בנים ובנות, נכדים ונכדות, דורות על דורות שירעו מחוץ לבית המדרש וישוטטו בשדות זרים. הגם הם הכניסו עץ לארון הקודש?!

אני מבטיח, בשם הדורות הבאים, כי אם תניחוני לנפשי ב'חדר', לא תכירוני. אנא, שבועיים של ניסיון אבקש, ותו לא. שבועיים, עבור דורות של יהודים".

התייפחותו של הנער לא הותירה עין דוממה בחדר הקטן, וכעבור שנים רבות, גם לא באולם האירוסין בארצות הברית. הכל דימו לראות עשרות צאצאים של הילד, גודשים את החדר, צובאים על דלתו, מטפסים על חלונותיו ותולים מבט גדוש תקווה במוצא פיו של הרב, אם לשבט ידונם, אם לחסד.

הרב והמלמדים לא פצו את פיהם. מן הקיתון ששימש כמטבחון, נשמעה המייתתה של הרבנית בספר התהלים, "אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי... אל יתן למוט רגליך... ה' ישמך מכל רע, ישמור את נפשך".

הרב החליף מבטים עם המלמדים, והכל הנהנו בראשיהם. - "שבועיים ימים", הפטיר הרב רכות, והניח את ידו על כתפו הרוטטת של הילד. "אני מעניק לך שבועיים להוכיח, כי אתה באמת דואג לדורות הבאים".

"מהפך! כבוד הרב". בישר אחד המלמדים לרב כעבור ימים אחדים.

"העיירה נשכחה זה מכבר אי שם במזרח אירופה", קרא הסב בפאתוס. "יהודיה נעקרו ממנה ונטשוה בצוק העיתים, אך אותו נער נותר איתן בדיבורו.

בארצות הברית של אמריקה הוא הקים בית נאמן בישראל, על אדני התורה והיראה".

הסב הנרגש נשם עמוקות לקראת המשפט החותם וסיים: "היום אותו ילד שובב זוכה לכך שנכדו, גידול מפואר, משתדך עם משפחת תלמידי חכמים. הוא קיים את הבטחתו לרב העיירה! מזל טוב!".

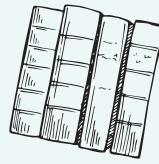
...

אם לילד בן עשר - אחד עשרה, פקח ככל שיהיה, אבל ילד, היה די שכל להבין כי מעשיו יחרצו גורלות של דורות על גבי דורות, היש אב לילדים שאינו מבין זאת?!

יהודים יקרים! בשם הדורות הבאים, ילדים, נכדים, נינים, בני נינים, ובניהם אחריהם, אלפים ורבבות, צרפו יהודים נוספים לקביעות עיתים לתורה! חברו את נשמתם אל מקור האומה, ועיניהם מכירות הטובה של הדורות הבאים, ילוכם מעתה ועד עולם.

(גליון מאורות הדף היומי)

**למחרת חוזר בצלאל מהתלמוד תורה, והנה עיניו
נפוחות מאוד. ראתה זאת האם ומיד נבהלה להביאו
אל הרופא, בודק אותו הרופא ופניו לא בישרו טובות,
בצער רב הוא מספר לאם המודאגת שבנה היקר חלה
במחלת העיניים המדוברת, אין הרבה מה לעשות וככל**

השבת, אולם הוא עמד על כך כי ילון בבית המדרש. וכך הוזה.

בתי המדרש של וילנה היו תמיד מלאים יהודים נודדים מכל הסוגים. היו פה סתם קבצנים שחזרו על הפתחים, היו עניים שקיבצו נדבות באופן "חד פעמי" להכנסת כלה והיו תלמידי חכמים יראי-שמים שערכו "גלות מרצון", כדי לייסר את הגוף ולזכך את הנשמה.

המראה של יהודי זר, שלא מבני המקום, לא היה איפוא מראה נדיר בבתי המדרש הוילנאיים. אולם הזר שנכנס באחד הימים לבית מדרש וילנאי, לא נראה תואם אף אחד מהסוגים שהוגדרו לעיל. עיניו החדות של השמש, שהיו מסוגלות להעמיד כל אחד "במקומו" במבט אחד, הביטו בזר בתמיהה. הוא לא התאים לתמונה הרגילה: הוא נראה "בעל-בית", או אפילו סוחר. אך, אם כן מה הוא עושה באמצע היום בבית המדרש? היה זה יום חמישי בשבת.

הזר התיישב באחת הפינות, נטל גמרא והחל לומד בקול מתנגן, כשגופו נע לכאן ולכאן לקצב המנגינה. כך הוא למד שעה-שעתיים. לאחר מכן סגר את הגמרא, הוציא אוכל מצקלונ, נטל ידיו וישב לאכול. השמש, שכל הזמן הביט בזר, ניגש אליו עתה, אחרי שהלה בירך את ברכת המזון, נתן לו שלום ושאלו אם להזמין לו מקום לינה באחד המלונות, או אצל יהודי מכנים אורחים. הזר השיב בתודה, אך הוא אינו זקוק לכל זה. מזונותיו עמו, הוא אמר, ולישון הוא יישן בבית המדרש.

לפנות ערב התמלא בית המדרש יהודים, שנכנסו כדי להתפלל מנחה- וערבית. ביניהם היה יהודי אמיד, בעל בעמיו, שנוהג היה להזמין אליו מדי פעם אורחים לשבת. הפעם נאלץ השמש להשיב על שאלתו, כי האורה היחיד הנמצא בבית המדרש הוא יהודי המסרב להיעזר בהכנסת אורחים.

ניגש בעל-הבית האמיד אל הזר, בירכו לשלום והזמינו לעשות את השבת בביתו. גם לו השיב הזר, כדרך שהשיב לשמש: יש לו מה שהוא צריך, והוא מעדיף ללון בבית המדרש. אולם המזמין האמיד לא היה מוכן להסתפק בתשובה השלילית. הוא הפציר בזר, באומרו כי אחרי הכל אינו מבין, מדוע לא יתן יהודי ליהודי שני לקיים את מצוות הכנסת אורחים ומדוע שלא ישב בקרב אחיו היהודים ויתענג על שבת קודש? בלחץ הטענות הללו, שהיו כבדות-משקל, הסכים הזר להתארח אצל מזמינו לשלוש סעודות השבת, אולם הוא עמד על כך כי ילון בבית המדרש. וכך הוזה.

בסעודת ליל שבת נכנס המארח עם אורחו לשיחה מעמיקה בדברי תורה ושמה לראות כי אורחו יודע הרבה וכי הוא איש חסיד ובעל מידות תרומיות. שניהם נהנו הנאה מרובה מהשיחה העריבה. אולם, משהגיעה עת ברכת המזון, דוק של עצב ניכרו על המארח והוא נאנח מעומק הלב. האורה לא רצה לגלות סקרנות ועל כן לא אמר כלום. הדבר חזר ונשנה בסעודה השניה וכן בסעודה השלישית. אחרי צאת השבת הזמין בעל הבית את האורה להצטרף אליו למלווה מלכה והלה הסכים ברצון. כאשר חזר המארח ונאנח מרות, הרהיב האורה עוז בנפשו ושאלו לפשר הדבר.

המארח סיפר כי הוא ושותפו למסחר נקלעו לעסק ביש, העלילו עליהם עלילת-שוא והאשימו אותם בדבר שלא היו אשמים בו. למרות היותם חפים מכל פשע, הרשיע אותם שופט שונא יהודים

תקשיב ותשמע אף היא את בקשתי, אני מוכן להקריב את מאור עיני, ולוותר שלא אראה לעולם את אימי היקרה שאני כה אוהב, אני מוכן אף לוותר ולא לראות יותר את חבריי, גם את המאכלים אשר אוכל מהיום והלאה מסכים אני שלא לראות, את כל העולם היפה שבראת - הקב"ה אני מוכן להקריב ולא לראות יותר לעולם, אבל על דבר אחד אינני מוכן לוותר, אני רוצה לראות את תורתך הקדושה, אני בסך הכל ילד קטן שלא הספיק ללמוד הרבה רק כמה פרקים במשניות ובגמרא, תורתך הקדושה גדולה ורחבה היא, אני רוצה להמשיך ללמוד אותה ולשם כך חייב אני את מאור עיני חזרה...

וכך הילד הקטן מירר בבכי קורע לב, אמו מספרת שדמעותיו של הילד יצרו מעין נחל ארוך שזרם על למצבת קבורתה של רחל אמנו, וכך תוך כדי בכיות רמות נרדם הילד על העגלה שנאה אותו לקבר רחל, ואמו החזירה אותו לביתם כשהוא עדיין ישן שינה עמוקה.

למחרת בבוקר מתעורר בצלאל, והנה הוא מבקש מאמו ללכת לתלמוד תורה, אך אמו התפללה מאוד איך תלך ילדי החמוד, הרי איך רואה דבר, ענה לה בצלאל הקטן 'אמא ברוך ה' רואה אני היטב, וכבר חשקה נפשי ללכת ללמוד תורה, הבינה האם שנעשה כאן נס ותפילותיהם שבקעו מעומק ליבם הטהור נשמעו לפני כסא מרומים, אך מתוך כוונה לשמור על בריאות בנה ביקשה ממנו שבמקום ללכת לתלמוד תורה יבוא איתה אל הרופא כדי שיבדוק שאכן המחלה נעלמה והיא לא תשוב אליו עוד, אך הילד התעקש שלא ללכת אל הרופא, אלא רצונו היה עז ללכת לתלמוד תורה, וכה הוא הסביר לאמו, 'קיבלתי במתנה מאת הקב"ה את מאור עיני בחזרה, אינני יודע כמה זמן אני עוד אזכה לראות, לכן חייב אני לנצל כל רגע ורגע ללימוד התורה הקדושה, כי מי יודע כמה זמן עוד אראה, וכך גם בימים הבאים התעקש הילד שלא לבזבז זמן כדי ללכת להיבדק אצל הרופא.

ברבות הימים גדל הילד בצלאל ונהיה הגאון רבי בצלאל זולטי רבה של ירושלים, ושמו הלך לפניו, והתפרסם בקרב רבים בבהירות תלמודו, עומק סברותיו ופלאי התמדתו, כאשר היו באים אל אמו ומשבחים אותו בפניה, היתה אומרת להם 'אינכם יודעים כמה דמעות עלו לו לר' בצלאל כדי להגיע להיכן שהגיע.

(גליון האמונה)

ניגש בעל-הבית האמיד אל הזר, בירכו לשלום והזמינו לעשות את השבת בביתו. גם לו השיב הזר, כדרך שהשיב לשמש: יש לו מה שהוא צריך, והוא מעדיף ללון בבית המדרש. אולם המזמין האמיד לא היה מוכן להסתפק בתשובה השלילית. הוא הפציר בזר, באומרו כי אחרי הכל אינו מבין, מדוע לא יתן יהודי ליהודי שני לקיים את מצוות הכנסת אורחים ומדוע שלא ישב בקרב אחיו היהודים ויתענג על שבת קודש? בלחץ הטענות הללו, שהיו כבדות-משקל, הסכים הזר להתארח אצל מזמינו לשלוש סעודות

הוא הדין למלך בשר ודם – סיים הרבי – למרות שיש לו שם פרטי משלו, בכל זאת כולם קוראים לו "הוד מלכותו". ולמרות שגתנינו של המלך אינם מכירים אותו אישית ואף לא יכולים לקרוא בשמו, בכל זאת הם מקבלים על עצמם את מלכותו באהבה ומסירות.

עתה – סיים הרבי – לכו הביתה וביטחו בה' שיהיה בעזרכם. השניים עזבו את לייאזנה במפח נפש. הרבי לא נתן להם עצה, לא בירכם ולא כלום, רק השמיע באזניהם דבר-תורה. נראה היה להם כי לדברי הרבי אין כל קשר למשפט שצפוי להם. עתה הם יודעים את פירושו של מאמר חז"ל אך באיזו צורה זה יעזור להם? השניים הצטערו על כך שהפסידו את זמנם היקר על ידי הנסיעה שלא העלתה דבר.

הם חזרו לויילנה, נכנסו אל רבי מאיר רפאלס וסיפרו לו את קורותיהם אצל הרבי. ר' מאיר רק משך בכתפיו. וכי מה הוא יכול לעשות. כנראה זה לא זה, חשב ובמחשבה שחבל היה לשלוח את השניים לליאזנה.

יום המשפט קרב והלך. שני השותפים נסעו לפטרבורג הבירה. עורכי-הדין, אותם שכרו להגנתם, לא מצאו שיש מקום רב לתקווה. לכל היותר הם יכלו לקוות להפתת-מה בעונש המאסר. אחד מעורכי הדין הציע להם לנסות ולהתקבל על ידי מיניסטר המשפטים בכבודו ובעצמו ולשטוח בפניו את טענותיהם.

אחרי חקירות ודרישות עלה בידי השותפים לברר כי מיניסטר המשפטים מטייל בפארק מסוים מדי בוקר, לפני לכתו למשרדו. הם שיחדו את שומר הפארק ונכנסו בשעה מוקדמת, כדי להמתין למיניסטר. הם לא ידעו כי מיניסטר המשפטים לא הרגיש טוב בבוקר זה ונשאר בביתו.

אולם, לעומת זאת, עבר בפארק לגמרי במקרה מיניסטר החינוך, והם חשבו שהוא הוא האיש,

לו הם מחכים. הם "תפסו" את מיניסטר החינוך ואחרי שהתנצלו על ההעזה שלהם, שיטחו בפניו את טענותיהם ואמרו כי הנה רק התערבותו יכולה להציל שני אנשים חפים מפשע מלהישלח למאסר.

המיניסטר שמע אותם בסבלנות אך לבסוף אמר להם כי טעות בידם, הוא אינו מיניסטר המשפטים אלא מיניסטר החינוך וכי ענין זה לא שייך אליו והוא לא יכול לעזור להם במאומה.

באומרו את דבריו, המשיך המיניסטר ללכת. בעוד השניים נשארו קפואים על מקומם וגרעשים. לא עברו אלא דקות אחדות, והם עדיין לא התאוששו מהמכה שהונחתה עליהם והכזיבה את כל תוחלתם והנה שומר הפארק בא אליהם בריצה ואומר להם כי המיניסטר מבקש לראותם תיכף ומיד.

הוא הוביל אותם אל הספסל, עליו ישב מיניסטר החינוך, אותו פגשו קודם לכן. המיניסטר קיבל אותם בסבר פנים יפות ואמר להם: "הנה אני רואה שאתם יהודים מלומדים. אם תוכלו להשיב על השאלה שאציג בפניכם, אביא בעצמי את עניינכם בפני הוד

ודן אותם למאסר וקנס כבד. עתה נמצא הענין בערעור, בפני בית דין גבוה יותר, אך הסיכויים שייצאו זכאים הם קלושים ביותר.

בשמעו את סיפורו של המארח, אמר לו האורח, כי הוא הנו חסיד, מחסידי האדמו"ר רבי שניאור זלמן ועתה הוא נמצא בדרכו אליו לליאזנה, כי כך מנהגו לנסוע אל רבו פעם אחת בשנה. "אם אתם רוצים לשמוע בעצתי, אמר, סעו שניכם לליאזנה, אל הרבי, ספרו לו את מה שקרה לכם, בקשו את עצתו ואת ברכתו. אני משוכנע כי הרבי יכול לעזור לכם".

למחרת היום הלך החסיד לדרכו ואילו בעל הבית הלך אל שותפו, כדי לשוחח אותו על הענין. בימים ההם, ימי בראשית של התנועה החסידית, היא לא היתה כל כך פופולרית בקרב היהודים, שהתייחסו אל החסידים בחשד גלוי. היו שחשבו כי החסידים אינם מקיימים את המצוות כראוי. אין פלא, איפוא, כי השותף לא היה מוכן להזדהות עם החסידים על ידי נסיעה לליאזנה. לבסוף הסכימו השניים להיוועץ בראש הקהל, ר' מאיר רפאלס, תלמיד-חכם גדול ואדם בעל ידיעות כלליות נרחבות, שכבר קודם לכן ניסה לסייע להם בעניינם, אך ללא הצלחה. הם החליטו לשאול אותו, ומה שהוא יאמר – יעשו.

ר' מאיר רפאלס לא היה חסיד, אולם להפתעת השותפים הוא סבר שאין זה רעיון רע כל עיקר לנסוע לליאזנה. אחרי הכל, מה הם יכולים כבר להפסיד?

אילו ידעו השניים על הנסיון, בו התנסה ר' מאיר לפני זמן לא רב, לא היו מתפלאים על ששינה את דעתו לגבי חסידות וחסידים. ר' מאיר לא סיפר לשניים, כיצד שימש הוא עצמו אמצעי בידי הרבי מליאזנה, ששיחרר עגונה מכבלי עגינותה בצורה מופלאה ביותר. מאז אותו מקרה שינה ר' מאיר את יחסו אל הרב, אם כי הוא עדיין לא השתכנע לגמרי ולא הפך לחסיד.

עתה הגיעה לידי הזדמנות מצויינת, כך הוא חשב, לנסות שוב את כוחו של הרבי. את

מחשבותיו אלו שמר ר' מאיר לעצמו ואילו לשותפים הוא אמר כי רק נס יכול לעזור להם. אני אינני עושה-נפלאות, אמר, אולי הרבי הוא כזה, ומדוע שלא תסעו אליו? וכי מה יש לכם להפסיד? השניים נסעו לליאזנה, נכנסו אל הרבי וסיפרו לו על מצבם המיואש.

הרבי הקשיב לדבריהם ובדברי תשובתו אמר: "אני רואה כי שניכם תלמידי-חכמים הנכם ובקיאם בהוויות עולם. האם יודעים אתם את פירושו של מאמר חז"ל "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע"? במה דומה שלטונו של מלך בשר ודם למלכותו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא?

השניים הודו שאין הם יודעים. אני אסביר לכם, אמר הרבי, כאשר השם יתברך הופיע בפעם הראשונה בפני משה רבנו מתוך הסנה ושלה אותו למצרים, כדי להוציא את בני ישראל משיעבוד מצרים, שאלו משה רבנו, מה יהיה אם ישאלו לשם השם, מה אגיד להם? על זה ענה השם יתברך, כי שמו הוא סוד, כי כבודו מלא עולם והשגחתו פרושה על כל העולם, אך את שמו אין לבטא. אין הוא ניכר בשמו, כי אם במעשיו וניתן לקרוא לו רק שכינה אלוקית.

הוא הוביל אותם אל הספסל, עליו ישב מיניסטר החינוך, אותו פגשו קודם לכן. המיניסטר קיבל אותם בסבר פנים יפות ואמר להם: "הנה אני רואה שאתם יהודים מלומדים. האם תוכלו להשיב על השאלה שאציג בפניכם"...

רוממותו הצאר ואמליץ שיתנו לכם חנינה.

הנה, לפני ימים מספר שאל הצאר, ירום הודו, אותי ואת חברי המיניסטרים להסביר מאמר שכתוב בתלמוד שלכם ואיש לא היה מסוגל להשיב. המאמר הוא: "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע", ואם תסבירו לי אותו, היינו שתבחרו במה דומה מלכותו של מלך בשור ודם למלכות השמים, אעשה לכם כפי שהבטחת". עיני השותפים אורו. הם נזכרו בהסברו של הרב מליאוזנה, אשר לכאורה לא היה כל קשר בינו לבין הענין שלהם. הם הסבירו למיניסטר את מה ששמעו מפי הרבי. יחד עם זאת הם סיפרו לו את הסיפור כולו, ולא הסתירו ממנו מאין ידוע להם ההסבר על מאמר מוקשה זה.

המיניסטר התרשם מאד ממה ששמעו אזניו. הוא הביע תקוה כי יעלה בידו באחד הימים להכיר את הרבי הקדוש מליאוזנה והבטיח לשותפים ששוב אין להם מה לדאוג בקשר למשפט שלהם. המיניסטר נפרד מהם בידידות והלך שמח וטוב לב, ישר אל הצאר, כדי לספר לו את הסיפור המופלא ואת תשובתו המוכנה על שאלתו. נקל לתאר כי לשמחתם של שני השותפים לא היה גבול. הם חזרו ללילנה ומיהרו לביתו של ר' מאיר רפאלס. לאחר ששמע את סיפורם של השניים, לא נותרו בלבו של ר' מאיר כל ספקות הוא נסע מיד לליאוזנה והפך לחסידו הנלהב של האדמו"ר הזקן.

סיפורי צדיקים

מעשה סבלו תושבי טורטוב מהצקות חוזרות ונשנות של הפולנים הממורמרים. לעיתים קרובות הוצתו בתים בעיר, והתושבים לא הצליחו לתפוס את המציתים. ההצתות כילו חלקים גדולים מהעיר, והיא התרוקנה ממרבית יושביה.

אחד המבנים שנותרו שלמים היה בית-הכנסת הגדול שבטורטוב. היהודים שנותרו בעיר עברו להתגורר בקרבתו. ערב אחד נראו גיצי אש מחלונות בית-הכנסת. היהודים הבינו כי זה ניסיון הצתה וחשו לעבר בית-הכנסת.

באותו רגע יצאו שני פולנים, אב ובנו, ממקום מסתור והחלו להימלט. מרדף קצר הביא לידי לכידת השניים. היהודים העבירו אותם לידי ראשי קהילת הורדוק, שהיו ידועים בקשריהם הטובים עם השלטונות, והללו מסרו את המציתים לידי הרוזן פריסטוב, שר המחוז.

התכנסות ראשי קהילת הורדוק הייתה סוערת. לא מכבר פרש השוחט המקומי מעבודתו, וראשי הקהילה נדרשו להחליט מי ימלא את מקומו. משרת השוחט נחשבה מכובדת ובעלת אחריות, וכל אחת ואחת מקבוצות התושבים בעיר הגישה מועמד מטעמה. בימים ההם החל להנהיג את חסידות קרלין רבי אהרון (השני). אלפי חסידים נהרו אליו מכל רחבי רוסיה. גם בקהילת הורדוק רבו הנמנים עם חסידיו, ובוועד הקהילה היה להם רוב. כל החלטה גורלית בעיר הובאה לפני האדמו"ר, ועל-פי הוראתו פעלו ראשי

הקהילה החסידיים.

המועמד המועדף על רבים מאנשי הקהילה היה יהודי בעל יראת-שמים פחותה שרוח הקדמה נגעה בו. באותה אספה הביעו נציגי החסידים התנגדות נחרצת למינוי האיש לשוחט. ידם הייתה על העליונה, ותומכיו של אותו שוחט זעמו מאוד על ההחלטה.

רבי אהרון נהג לבקר במסעותיו במושבות חסידיו. בדיוק לאחר אותה פרשה בא לבקר בעיר הורדוק. קבלת פנים מפוארת נערכה לו, והשתתף בה קהל גדול ונכבד.

בעיצומו של המעמד התפרץ אחד מתומכיו השוחט שלא נבחר, והחל להטיח גידופים בחסידים וברבם. לאחר רגעי ההלם הראשונים התעשתו כמה צעירים, והתכוונו לתפוס את האיש ולגרשו בחרפה מהאולם. אולם אז התרומם הצדיק מקרליו, נעץ מבט חודר באברכים האלה ורמז להם לשוב למקומם.

חלפו עשרים שנה. פרשת השוחט נשכחה כליל, ובני העיר שבו לחיות בשלום ובשלווה. אלא שאז התרגשה עליהם צרה חדשה. הרקע לכך היה ניסיון ההתקוממות של בני העם הפולני כנגד רוסיה. המורדים קבעו את המפקדה הראשית שלהם בעיר טורטוב, הסמוכה להורדוק.

האזרחים הרוסים תושבי טורטוב ראו במורדים הפולנים אויב, ומסרו לשלטונות מידע על המפקדה המחתרית שבערים. לא עברו ימים רבים וכוח צבא נשלח לעיר והקיף את מטה המחתרת הפולנית. המורדים נתפסו ומנהיגם הושלך לכלא.

עכשיו ביקשו הפולנים לנקום בתושבי טורטוב על הסגרת מפקדיהם. כוונתם הייתה לעלות על העיר בכוח גדול, אלא שגם השלטונות נערכו למתקפה: כוח צבא גדול בלם את המורדים, והם הוכו קשות ונפוצו לכל עבר.

מעשה סבלו תושבי טורטוב מהצקות חוזרות ונשנות של הפולנים הממורמרים. לעיתים קרובות הוצתו בתים בעיר, והתושבים לא הצליחו לתפוס את המציתים. ההצתות כילו חלקים גדולים מהעיר, והיא התרוקנה ממרבית יושביה.

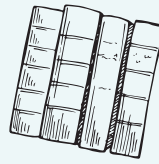
אחד המבנים שנותרו שלמים היה בית-הכנסת הגדול שבטורטוב. היהודים שנותרו בעיר עברו להתגורר בקרבתו. ערב אחד נראו גיצי אש מחלונות בית-הכנסת. היהודים הבינו כי זה ניסיון הצתה וחשו לעבר בית-הכנסת.

באותו רגע יצאו שני פולנים, אב ובנו, ממקום מסתור והחלו להימלט. מרדף קצר הביא לידי לכידת השניים. היהודים העבירו אותם לידי ראשי קהילת הורדוק, שהיו ידועים בקשריהם הטובים עם השלטונות, והללו מסרו את המציתים לידי הרוזן פריסטוב, שר המחוז.

חקירת האב ובנו הובילה במהרה להודאה של השניים בכל

אחד המבנים שנותרו שלמים היה בית-הכנסת הגדול שבטורטוב. היהודים שנותרו בעיר עברו להתגורר בקרבתו. ערב אחד נראו גיצי אש מחלונות בית-הכנסת. היהודים הבינו כי זה ניסיון הצתה וחשו לעבר בית-הכנסת...

הבשורה המרנינה: ראשי הקהל יצאו לחופשי. אט-אט התבהרה התמונה. התברר כי יהודי מנכבדי קהילת הורדוק, הבקי בשפה הרוסית, עשה צעד נועז וביקש להתקבל לריאיון אצל הצאר עצמו, אלכסנדר השני.

הריאיון אושר, וכאשר עמד האיש לפני הצאר שטח את סיפור העלילה בלשון רהוטה ובשפה קולחת ומשכנעת, עד שהצאר השתכנע באמיתת דבריו. הוא נכנס בעובי הקורה, ובמהרה חתם על צו לשחרר לאלתר את נציגי היהודים.

חסידי קרלין המאושרים מיהרו להריץ שליחים כדי לבשר את הבשורה לרבי אהרון. "יודעים אתם מי האיש?", אמר להם רבי אהרון, והזכיר את המקרה שאירע לפני עשרים שנה, כאשר מנע את החסידים מלפגוע באיש החצוף. את דבריו סיים באומרו: "הנה נוכחתם כי בזכות הבלגתכם אז, גלגלה ההשגחה עתה את ההצלחה על-ידי אותו אדם עצמו".

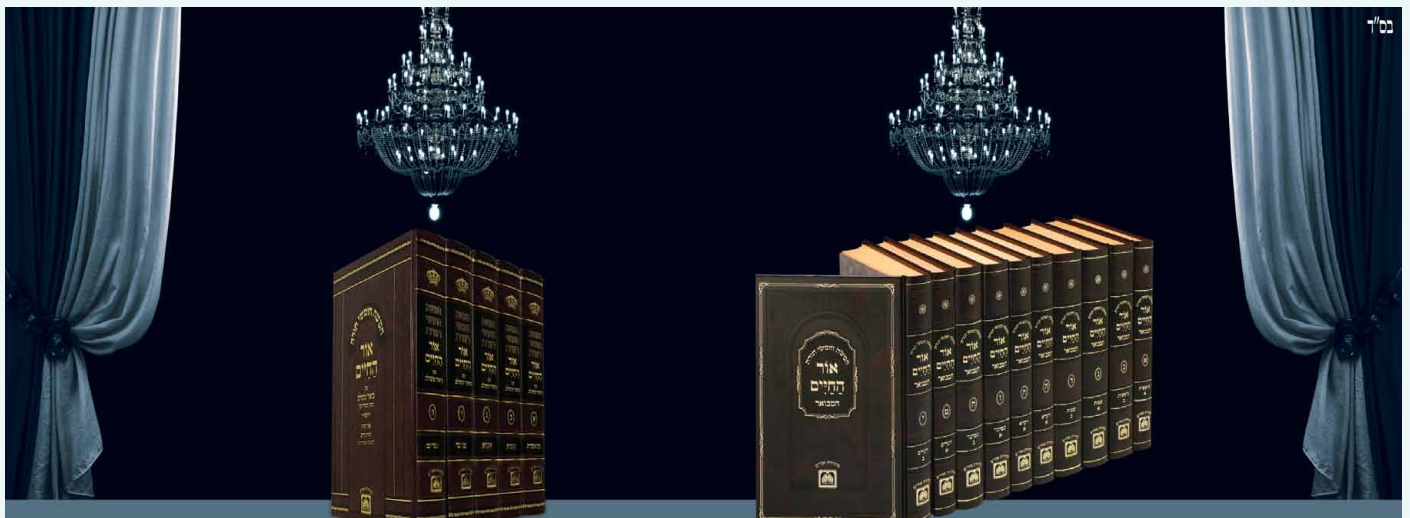
(גל שיחת השבוע)

ההצתות בעיר טורטוב. לזכותם טענו כי עשו זאת תמורת כסף ששילם להם ארגון של אזרחים פולנים. הפרשה הפכה את כלל האזרחים הפולנים לאויבי השלטון, והם חשו מצוקה רבה.

כדי להציל את עורם יזמו הפולנים מהלך שהפך את הקערה על פיה. הם הצליחו לשכנע את שר המחוז כי זו עלילה שרקמו נגדם ראשי קהילת הורדוק. היהודים הם שהציתו את העיר טורטוב, טענו הפולנים, וכדי לנקות את עצמם טפלו עלילת שקר על האב ובנו היושבים בכלא. השר, שלא הצטיין באהבת ישראל, השתכנע בקלות, ולמרבה התדהמה ציווה להוציא את השניים מכלאם ובמקומם לאסור את ראשי קהילת הורדוק.

זעזוע עצום פקד את היהודים. נשלחו משלחות נכבדות לדבר עם השר, אך הוא היה אטום משמוע. כל קשריהם ומעמדם הטוב של שתדלנים יהודים ידועים לא הועילו, ונראה היה כי אי-אפשר לעשות דבר.

חלפו חודשיים מייסורים, אשר הדאיגו את כל יהודי רוסיה, ואת חסידי קרלין במיוחד. ופתאום, באותה מידה של הפתעה, נודעה

לילות שישי ושבת זה אור החיים המבואר

אור החיים המשובח

תמצית עשירה ממדורי הביאור 'מאורי אור' וילקוט מאורי החיים
ביאור משובח שזור באומנות בנות המילים
'אור תורה' | 'תורת חיים'
הערות, ציטוטים ומקורות
עימוד מרהיב עין

אור החיים המבואר

10 כרכים של מתיקות נצחית:
הביאור המקיף על כל ספר האור החיים 'הק'
'מאורי אור' - מאיר עיני הלומד
'מאורי החיים' - מקורות מחולל
ביאור רש"י
עימוד מרהיב עין

חיים של תורה

ארה"ב: 437-0054 (718) | אירופה: 0176-8806-44-20
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

פנינים על הפרשה:

העצות כנגד פיתויי היצר

וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס (שמות א, יא)

שבע יפול צדיק וקם

אין סוף לדרכים בהן מנסה ביצר הרע להסית את האדם מעבודת הבורא יתברך. מנער ועד זקן, מדל ועד עשיר, אין אדם הנמלט מן המכשולים אשר שם היצר הרע בדרכו. אך היודע כי כל אלו נועדו לנסיון לו, למען יזכה בטוב הנצחי, מקבל באהבה את העובר עליו, עד בואו אל מקום מנוחתו.

טרדות האדם כדי לבטלו מעבודת ה'

רבינו זיע"א (פיתוחי חותם, שמות) דורש על כך את הפסוקים העוסקים בשעבוד מצרים. כאן מתואר כי המצרים שמו על בני ישראל 'שרי מיסים', כדי להכביד עליהם את עולם ולשעבדם לצרכיהם. וכמותם כך היצר הרע, מכביד על האדם בהוצאות ממון שלא לצורך, ובמסים וארגוניות מטעם המלכות, כדי שלא ימצא האדם ולו רגע אחד פנוי לעבודת הבורא יתברך, ויתפתה לרדוף אחר הבלי הזמן ללא הרף.

הזכר את העולם הבא אינו חושש מן העולם הזה

אם חלילה שומע האיש ליצרו הרע, מתקיים בו ממש לשון הכתוב 'למען ענותו בסבלותם', כי בכל יום ויום כבד עליו עולו של היצר הרע יותר ויותר. אך האיש החכם אשר יבן את זאת, יודע כי אין טעם להצטער על הקנינים המדומים ועל הבלי העולם הזה, כי אין קשיי העולם הזה נחשבים למאומה לעומת הצער הנורא ונצחי המעוהד לעולם הבא לעוברי רצונו יתברך.

זכירת יום המוות והגיהנום מצילה מן ההטא

לכן, כדי לבטל את טענות היצר הרע, בונה הוא בתוככי נפשו 'ערי מסכנות' לפרעה - הוא היצר הרע, כלומר, מדמה בנפשו את אשר עלול לקרות לו בעולם העליון אם חלילה ישמע לעצת יצרו הרע. ערים אלו נקראות 'פיתום ורעמסס'. 'פיתום' רומזת לפי התהום - הוא הקבר, ו'רעמסס' רומזת לגיהנום, אשר בו מתמוססות נפשות הרשעים, ואין מקום 'דע' ממנו.

נפילת הרשעים בגיהנום לאחר מותם

מלבד רמזים אלו רומזים שמות הערים גם על האדם הנלכד בהם. כי 'פיתום' שהוא 'פי תהום' כאמור, רומז לגוף העתיד לרדת אליו קבר. ו'רעמסס' עולה בגימטריא 'נפש' (430), רמז לנפש העלולה ליפול ברעת עונשי הגיהנום.

כאשר מתבונן האדם בעונשים אלו, אין רחוק ממנו מעצת היצר, וזהו 'לפרעה' - לפרוע ולבטל את טענות היצר הרע.

ברכת ה' לצדיקים בעולם הזה

וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרוץ, ויקצו מפני בני ישראל (שמות א, יב)

ברכת הפרנסה לצדיק העוסק בתורה

הצדיק הבוטח בה' יתברך בכל ליבו, וכל עבודתו בתמימות לשמו יתברך, שולח לו הקדוש ברוך הוא את ברכתו בכל מעשה ידיו, ובעסק קל יביא אל ביתו ברכה מרובה, ועל ידי כך לא יתבטל מעבודת ה' שלו כלל. וכמו שאמרו רבותינו זיכרונם לברכה (שבת קד.): 'הבא ליטהר מסייעין אותו'. ועוד אמר התנא באבות (פ"ג משנה ה'): 'המקבל עליו עול תורה, מעבירין

עצות וסגולות:

ענייני שבת קודש (ב')

ע"י נר שבת מעלה סטרא דקדושה

להעלות נר תמיד, ראשי תבות גימטריא ליל"ת, וסופי תבות 'תרד', לומר דבהזלקת נר שבת, סטרא דקדושה הנקראת נר עולה, וליל"ת שהיא סטרא אחרת תרד. (פיתוחי חותם פרשת אמור, ד"ה צו את בני')

כפי סידור 'שלחן שבת' למטה, כך נעשה למעלה

כל השלחנות שמפנין ומסדרין ישראל בכל ליל שבת, דגמתן מסדרין למעלה באוצר אחד כעין דגמא של משה ממש, מי שסדר שלחנו מבעוד יום, ועשה כפי אשר תשיג ידו, מזכירין אותו לטובה ולברכה, ומי שזלזל בכבוד שבת, בהפך. לפיכך אמר יערכנו לפני ה' תמיד, כלומר דע מה למעלה ממך בן אדם, כי כל שבת ושבת נערוך כל שלחן של כל אחד לפני ה' תמיד [וגו'] ברית עולם, וכיון שכן, הנהר בכבוד שבת וכבדו כפי יכולתך, וקבלו באהבה ובשמחה רבה ונחת (זו"ח אחרי מות פ.), שלחנך מלא דשן, ערוך ומוכן מבעוד יום, כדי שיאמר עליך 'הנה כי בן יברך גבר ירא ה' (תהלים קכח ד), ויברכה ה' מציון' (שם פסוק ה).

(פיתוחי חותם פרשת אמור, ד"ה ולקחת סולת)

ביום השבת עולות התפילות של ימות החול

כתב רבנו הא"י ז"ל (עולת תמיד שער כללות התפילות), דכל התפילות של חל עקר עליהם הם ביום השבת, דיום השבת הוא גמר הדבר ותקונו בעולמות עליונים למעלה.

(אלף בינה, אות ת"ו א)

יזהר שלא לדבר דברי חול בשבת

הזהרנו הרבה על דברי חל בשבת, כדי שלא לפגם בשבת שהוא קדש. השמרו בקדשותו שלא תדברו בו דברי חל, דבזה אתם עושים פגם גדול למעלה.

(פיתוחי חותם, פרשת ויקהל ד"ה ויקהל משה)

לא יכעס בשבת

מכל שכן שלא תבואו לידי כעס בשבת, דזה הוא הפגם הגדול.

(פיתוחי חותם שם)

יזהר בקיום ג' סעודות שבת בזמן

סעודות השבת, שצריך האדם לזהר בשמירתם הרבה לקיימן כל אחת בעתה. וכמה הפליגו רבותינו ז"ל על קיומן, ובפרט הרב רבי שמעון בר יוחאי עליו השלום בזהר הקדוש באדרא (זהר ח"ג רפח:), דאמר אסהדנא עלי וכו' דלא בטל שום סעודה מהם מימיו.

(גנוזי המלך, תיקון התשובה אות נה)

כמנין התיבות 'מבול פלגה סדם' (300), וזהו 'יעבידו מצרים את בני ישראל בפרך' - בגלל טעותם הנרמזת בתיבת 'פרך' כאמור.

שפרה ופועה - כאמהות הקדושות

אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה... ויהי כי יראו המללדת את האלקים ויעש להם בתים (שמות א, טו-כא)
זכותן של המיילדות

רבותינו זכרונם לברכה מגלים כי שפרה ופועה אינן אלא מרים ויוכבד, אמו ואחותו של משה רבינו עליו השלום. בזכות מעשיהן הטובים שנעשו במסירות נפש, המשיך קיומו הפלאי של עם ישראל, והקדוש ברוך הוא גמל להן כגמולן הטוב ושילם להן שכרן משלם.

מדוע נשתנו שמות המיילדות?

רבינו זיע"א (מחשוף הלבן, שמות) עומד על העובדה שהתורה לא כתבה את שמותיהן הידועים של שפרה ופועה, ושואל מדוע שינתה התורה את שמותיהן? ואמנם, חכמינו זכרונם לברכה דרשו את שמותיהן אלו על שם טיפולן בתינוקות, שפרה שמשפרת את הולד ופועה שפועה לו, אך מדוע לא נכתבו שמותיהן הנודעים?

כוחה של האות ה"א

הדבר יתפרש על פי האמור בזוהר הקדוש בתחילת פרשת בהר (ח"ג דק"ז ע"ב), שהאות ה"א רומזת לשמיטה ויובל. רז זה מסר הקדוש ברוך הוא לבניו, ולא גילהו לאומות העולם, משום שבכח רז זה לסייע להתקבלות התפילות בשמים. סוד זה נודע לרחל אימנו עליה השלום, וכפי שכתב רבינו האר"י זיע"א (שער הפסוקים) פרשת ויצא, שרחל אימנו ראתה כי שמן של כל האמהות הקדושות - שרה רבקה לאה בלהה וזלפה - נחתם באות ה"א, ואילו בשמה אין אות זו נמצאת. משום כך, ביקשה מאת יעקב אבינו שיקח את בלהה שפחתה לאשה, משום שבשמה מצויה האות ה"א פעמיים, ויש בכוחה להועיל גם לרחל. וזהו שביקשה מאת יעקב (בראשית ל, ג) "הנה אֶמְתִּי בְלָהָה בֵּא אֵלַיָּה וְתֵלֵד עֲלַי בְּרָכִי וְאֶבְנָה גַם אֲנֹכִי מִמֶּנָּה". על כן גם את יוכבד ומרים הצדקניות הכתירה התורה בשמות המסתיימים באות ה"א, כדי שיזכו גם הן לברכה מיוחדת זו.

שפרה ופועה - כרחל וזלפה

עוד יש לפרש כי רצתה התורה לרמוז על גודל זכותן של נשים צדקניות אלו, שזכו להיחשב בין האמהות הקדושות. כי השם 'שפרה' עם הכולל עולה בגימטריא 'ירושלם' (586), ו'פועה' עולה בגימטריא 'ציון' עם האותיות והכולל (161). שמות אלו רומזים לרחל ולאה, כפי שכתב רבינו האר"י זיע"א (פרי עץ חיים) שער תיקון חצות פרק ד) על הפסוק "תִּרְחַם צִיּוֹן וְתִבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם", שציון כנגד רחל וירושלים כנגד לאה. מכאן שגדלה מעלת שפרה ופועה כמעלת האמהות הקדושות.

בזכות מעשיהן ודגולים ומעלתן הגדולה, זכו יוכבד ומרים הצדקניות שייבנו להן בשמים היכלות כהיכליהן של האמהות הקדושות, שהרי כפי האמור כאן גדולה מעלת שפרה ופועה כמעלת רחל ולאה.

זהו מה שרומז הכתוב אחר כך בתארו את שכרן, ואומר: 'ויעש להם בתים'. התיבות 'להם בתים' עולות כחשבון התיבות 'הן היכלות' עם הכולל (527), רמז להיכלות העליונים להן זכו.

ממנו עול דרך ארץ.

וכתב רבינו זיע"א (פיתוחי חותם, שמות), שבכך יש לפרש את הפסוק האמור כאן: 'וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוך'. ככל שמתרבות המחשבות הזרות במוח הצדיק העוסק בתורה והן מענות ומטרידות אותו, ואילו הוא דוחה אותן ואינו שומע להן להתעסק בהן, כך יהיה הקדוש ברוך הוא בעזרו, להרבות נכסיו ויפרוך לרוב ולא יחסר כל טוב.

כעס המקטרגים על הצלחת הצדיק

על כך נאמר בסוף הפסוק 'ויקוצו מפני בני ישראל' - אלו המזיקים והמקטרגים הבאים לפתות את הצדיק מדרך טובה לדרך רעה, שהם מואסים בהנהגה זו של 'בני ישראל' לעסוק בתורה בלא טרדה, מפני שבזה מתבטלת כל חיותם, להרע לצדיקים.

פרך ופה רך

ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (שמות א, יג)

תחילת עבודת ישראל היתה מרצון

ידועה דרשת רבותינו זכרונם לברכה (שמות רבה ה, יח) על פסוק זה, ש'בפרך' נטריקון 'כפה - רך'. והכוונה, כי בתחילה באו המצרים ושכנעו את ישראל בדרכי מרמה וערמה לעבוד בעבודתם, ואפילו פרעה הרשע הראה עצמו כמשתתף עימם. אך לאחר מכן כבר לא יכלו לחזור בהם, ונשתעבדו בעל כורחם.

מדוע הוצרך פרעה לרמוז את ישראל?

רבינו זיע"א (בגדי השרד, הגדה של פסח) שואל על כך, מפני מה הוצרכו המצרים לעצה זו. הרי ידוע כי ארץ מצרים היתה סגורה ומסוגרת, ומעולם לא ברח ממנה אפילו עבד אחד, ואילו היו ישראל מסרבים בתחילה, יכלו המצרים מיד להעביד אותם בקושי ובעינוי, ולא היה מציל את ישראל מיד מצרים, ולשם מה נזקקו המצרים לתחבולה זו?

עבדות מרצון - טביעה בקליפות

אלא נראה לפרש על פי הידוע ששעבודם של ישראל במצרים לא היה רק שעבוד גשמי, אלא עבדות רוחנית. המצרים הרשעים שהיו עוסקים כל ימיהם בכוחות הטומאה ועובדים לקליפות, חפצו שראשית עבודת ישראל תהיה מתוך הסכמה כביכול, ובכך תהיה זאת כמין הודאה בשלטון המצרים עליהם. על ידי כך חשבו המצרים לשעבד את ניצוצות הקדושה תחת שבי הקליפות בחזקה. עוד הוסיף פרעה הרשע לחשוב, כי אם ישתתפו ישראל מרצונם בבנין הטומאה, תהיה בזה עדות לכפירתם בעיקר חלילה. אך אם יעביד אותם כבר מתחילה בשעבוד ועינוי לא תהיה הוכחה לכך.

תיקון הטאי דור המבול, הפלגה, וסדום

אמנם, שורש דבר זה יסודו היה בטעות, שנבעה מדיעתו של פרעה כי נשמות המשועבדים במצרים כבר נדחו שלוש פעמים מן הקדושה. כי נשמות אלו היו נשמות אנשי דור המבול, דור הפלגה ואנשי סדום, שבכל פעם מחדש לא ניצלו את ההזדמנות שניתנה להם, ולא תיקנו את מעשיהם הרעים. משום כך סבר פרעה כי לאחר שלוש פעמים לא תהא להם יותר תקומה, ובואם למצרים בשבי בפעם הרביעית תהיה מפלתם הסופית חלילה. אך באמת עצת ה' היא תקום, ותיקנו בני ישראל את כל הדורות שקדמו להם. רמז לענין זה נמצא בתיבת 'פרך', שחשבונה בגימטריא עולה

מסכת מגילה דף יד – כ

אמירת הלל בפורים שחל בשבת

בגמרא: רב נחמן אמר קרייתא זו הלילא (מגילה יד, א).

בגמרא עסקו בביאור הטעם דאין אומרים הלל בפורים, ורב נחמן אמר שהטעם הוא כיון שקריאת המגילה עולה גם במקום אמירת ההלל.

ועל פי זה כתב המאירי (ד"ה דבר ידוע) שלטעם זה אם היה במקום שאין לו מגילה שקורא את ההלל, שהרי לא נמנעה קריאתו אלא מפני שקריאת המגילה עומדת במקום אמירת ההלל, וכשאין יכול לקרות את המגילה צריך לומר את ההלל עצמו.

והגם שמבואר בגמרא עוד טעם שאין אומרים הלל בפורים, מפני שעדיין עבדי אחשוורוש היו ולא יצאו מעבדות לחירות ואין לשון עבדי ה' נופל אלא בנס שאפשר לומר בו עבדי ה' לבד כגון נס של מצרים שעל ידו נעשו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אבל בנס של פורים שעדיין עבדי אחשוורוש היו לכן אין אומרים אותו, ולפי טעם זה נמצא שאף מי שאין בידו מגילה אינו קורא את ההלל, מכל מקום הטעם הראשון נראה יותר, ולכן מי שאין לו מגילה צריך לקרות את ההלל.

והברכי יוסף (או"ח סי' תרצג סק"ג) הביאו וכתב שמסתמך דברי הפוסקים משמע

ואחריה את ברכות ההלל, אלא כקורא בתהלים. והוסיף לחדש שאף אם יש לו חומש שיכול לקרות בו את המגילה לעצמו, מכל מקום אם רוצה לקרות גם הלל בלי ברכה לא הפסיד, שאפשר שאמירת הלל עדיפה מקריאת המגילה מתוך חומש, שבקריאת הלל לא מצאנו שום תקנה שיהיה בכשרות כספר תורה, מה שאין כן קריאת המגילה שעיקר תקנתה היא להיות כתובה כתיקונה ולא בחומש, ולכן טוב לצאת ידי שניהם ולקרות גם את המגילה מתוך החומש וגם את ההלל בלי ברכה.

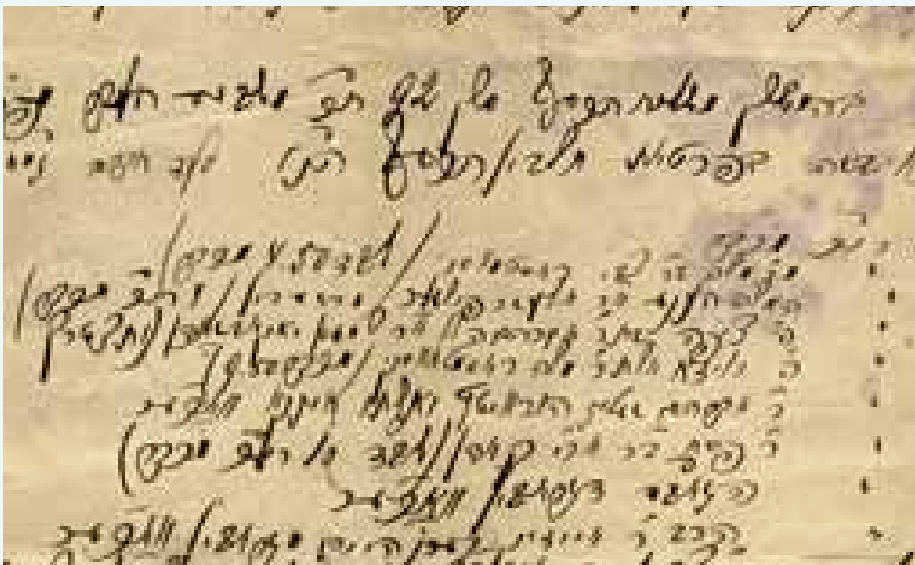
אולם בשו"ת שיבת ציון (סי' כא) כתב שעדיף שלא לקרוא את ההלל אף בלי ברכה, כיון שהקורא את ההלל בכל יום הרי הוא כמחורף ומגדף (שבת קיח:), וכיון שכוונתו היא לצאת בו קריאת הלל נמצא שהרי הוא כמחורף ומגדף אם אינו חייב בקריאה זו, ולכן עדיף שלא לקרות וכדעת רוב הפוסקים הסוברים שאין צריך לקרות את ההלל כשאין לו מגילה. וראה עוד שו"ת חת"ס (או"ח סי' קצב) וכת"ס (או"ח סי' קמ) ושו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' מה) ושו"ת כנף רננה (סי' צ וצא) ושו"ת חסד לאברהם (תניינא סי' פא) ושדי חמד (מערכת פורים סי' א) מה שכתבו בזה. ובשו"ת תורה לשמה (סי' קצד) דן בזה לענין חרשת שאינה יכולה לשמוע הלל מאחרים, ואינה יודעת לקרוא את המגילה אלא רק קריאת ההלל שלמדוה בקטנותה, ודן אם ראוי שתקרא את הלל תחת קריאת המגילה, עיי"ש.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' סד, וע"ע ח"ו סי' סז) נשאל לענין פורים שחל להיות בשבת [ומשכחת לה בזמנינו רק בפורים דמוקפין] שאין קוראים את המגילה בו ביום אלא מקדימים לקרותה ביום ו', אם יש לפסוק לפי דעת המאירי שיקראו בשבת את ההלל כיון שאין לגזור בו שום גזירה שלא לקרותו בשבת, וכיון שאין קוראים בשבת את המגילה העולה במקום הלל ראוי אם כן לקרות את ההלל עצמו בו ביום. וכתב במנחת יצחק שדין זה תלוי בב' הטעמים המבוארים בגמרא (לעיל ד:): במה שאין קורין מגילה בשבת, שלפי הטעם שאמרו שם שהוא מחשש שמא

שאין אומרים הלל בפורים לעולם, והטעם הוא כיון שרבה הוא שאמר את הטעם השני שבגמרא שעדיין עבדי אחשוורוש אנחנו, ולטעם זה לעולם אין לומר הלל בפורים וכמו שכתב המאירי עצמו, והלכה כרבה כיון שהוא בתרא, ומה גם שלפי גירסת הר"ף (ד.) והר"ן שגרסו מתקיף לה רבא וכו', שרבה אמר את דבריו בדרך קושיא על הטעם הקודם והקשה שהרי בלאו הכי אין לומר הלל בפורים כיון שעדיין עבדי אחשוורוש אנחנו, ולא תירצו בגמרא כלום על קושייתו של רבא, אם כן ודאי הלכה כמותו. אך בשו"ת ברכה ובמחזיק ברכה (סק"א) כתב החיד"א שהרמב"ם (מגילה פ"ג ה"ו) כתב הטעם שלא תקנו הלל בפורים, כיון שקריאת המגילה היא ההלל, וכטעמו של רב נחמן ולא כטעמו של רבא וא"כ מוכח שטעם זה הוא העיקר מכל מקום כתב החיד"א שאפשר שגם לפי טעם זה אף מי אין לו מגילה לא יקרא את ההלל בברכה, שמאחר שקריאתה של המגילה עולה במקום הלל משום כך לא תקנו חכמים אמירת הלל כלל בפורים, ומאחר שלא תקנו גם מי שאין לו מגילה אין לו לקרות, שלא פלוג רבנן, ושלא כמאירי.

ובשערי תשובה (סי' תרצג סק"ג) הביא דברי החיד"א, וכתב שלדעתו נראה שאף על פי כן כשאין לו מגילה לקרות יש לו לקרות את ההלל בלי לברך לפני הקריאה

בדרוש אומר הדורש ובא לציון גואל. והוא על פי מה שכתבו בספרים בשם האריז"ל שבשעת מתן תורה נתן הקב"ה לישראל סכום מסוים של חידושי תורה, הידוע ליודע תעלומות ב"ה, מה שכל תלמיד ותיק עתיד לחדש עד ביאת הגואל, והגאולה מתעכבת עד שיגמרו לחדש את כל החידושים הללו. וזהו עיכוב הגאולה על ידי מה שמתרשלים להוציא תעלומות החידושים הישנים. ולכן כשהדורש מבאר איזה ענין מסיים ובא לציון גואל, שמתפלל שעל ידי זה יתקרב קץ הגאולה. והנה במדרש שמואל (אבות פ"ו מ"ז) כתב, שמי שאינו אומר דבר בשם אומרו אלא גונב חידושים של אחרים ואומרים על שמו, בודאי שלא יקנה קנין תורה, ורק אם לעולם יאמר דבר בשם אומרו יוכרח גם הוא להשתדל לחדש בתורה כדי שיוכל לומר גם משם עצמו, ועל ידי כך ישתדל להשלים את עצמו ולקנות קנין בתורה. ומטעם זה הרי הוא מביא גאולה לעולם כיון שעל ידי כך ירבה לחדש חידושים וישלים מהרה לסך החידושים הקצובים להתחדש עד ביאת הגאולה, ואם כן אין מחילה שייכת בזה.

עוד דן שם אם הבונה את עיקר חידושו על יסוד חידוש של אדם אחר, אך הוא מוסיף עליו הרבה משלו, אם צריך לומר שעיקר החידוש הוא של חברו. וכתב שגראה לומר שאין תוספת זו פוטרת אותו מלהזכיר הדבר בשם אומרו, שדברי תורה אינם בטלים ברוב כיון שחשובים הם, ואדרבה כל שמוסיף על חידושו של חברו הרי זה לאות על מעלת אותו חידוש, וודאי

כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב, כב) וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מֶלֶךְכִּי (מגילה טו, א).

בגמרא מבואר שהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. ובש"ת אפרקסתא דעניא (ח"ד ס' שעא) דן באופן שבעל השמועה מוחל על הזכרת שמו, אם צריך לומר את השמועה מפיו או שמועלת מחילה בדבר כמו באיסור גזל. וכתב שאין מחילה מועלת בדבר, שהנה האומר דבר שלא בשם אומרו עובר גם על איסור גזל, וכמו שכתב המגן אברהם (ס' קנו סק"ב) שהאומר דבר שלא בשם אומרו עובר בלאו וכוונתו היא למבואר בתנחומא (במדבר ס' כז) אמר ר' חזקיה ור' ירמיה בר אבא בשם ר' יוחנן כל שאינו אומר דבר בשם אומרו עליו הכתוב אומר (משלי יז ה) אל תגזל דל, וכמו שביאר בכוונתו בש"ת נודע ביהודה (תנינא א"ח ס' כ), ולאיסור זה באמת מועילה מחילה כמו בכל איסור גזל. אך מלבד איסור זה יש עוד איסור בדבר וכמבואר בש"ך (י"ד ס' רמב ס"ק מג) שאסור לומר בסתם וכל שכן משם עצמו דבר ששמע מאחרים דהוי מתעטף בטלית שאינו שלו, ולאיסור זה אין מועלת מחילה. ומלבד איסור זה יש גם משום הבאת גאולה לעולם כשאומר דבר בשם אומרו, וכמבואר בסוגייתנו, ומה מועלת מחילת חברו למנוע הטוב מישראל.

וכתב שם לבאר ענין הבאת הגאולה על ידי מה שאומר דבר בשם אומרו, על פי מה שיש לבאר בטעם המנהג כשמסיימן

יעביר את המגילה ארבע אמות ברשות הרבים בשבת, אם כן נמצא שבעצם יש חיוב לקרוא את המגילה בשבת אלא שאי אפשר לקיים חיוב זה מחשש שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, ואם כן טוב שיקרא את ההלל בט"ו בשבת, דבהלל אין טעם לאסור משום שמא יעבירו. אבל לפי הטעם המבואר בגמרא שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, והיינו שביום שיוצאים ידי חובת קריאת המגילה מחלקים מתנות לעניים ואם יקראו את המגילה בשבת יפסדו העניים שלא יוכלו לתת להם המתנות, אם כן גם אם יקראו הלל במקום מגילה בשבת יפסדו העניים, ואין לקרוא את ההלל בשבת. והרמב"ם (מגילה פ"א ה"ג) כתב שאין קורין בשבת גזירה שמא יעבירו, ולפי דעתו נמצא שראוי לקרות את ההלל בשבת ובלי ברכה כהכרעת השערי תשובה, אמנם מדברי המג"א (ס' תרפח סק"י) ומחצית השקל משמע שההלכה היא כטעם שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כיון שבביריתא גם כן נאמר טעם זה וכמובא בגמרא (שם), ולכן אין לקרות את ההלל בשבת שחל בו פורים אף לפי דעת המאירי. ועי' ארעא דישוראל (מערכת ה' אות יג) שכתב שנהגו שאין קורין את ההלל בפורים שחל בשבת, ועי' שו"ת אבן הראשה (ס' יז), ובתשובותיו אמרי שפר (ס' סו בסוף התשובה) שכתב ליישב ע"פ דברי התשובה מאהבה הנ"ל שבחל ביום שישי עקרו חז"ל הקריאה משבת והעבירוה ליום שישי.

ובש"ת דברי יציב (א"ח ס' רצו) דן בדברי המהר"ל שכתב שאם יש מילה בפורים מלים קודם קריאת המגילה (ראה אליבא דהילכתא לעיל ג), וכתב שיתכן בטעם הדבר, שבאו לאפוקי בזה מדעת רב נחמן הסובר שסובר שקריאת המגילה היא במקום הלל וכמו שכתב המאירי לדעת רב נחמן שבמקום שאין קוראים את המגילה צריך לקרוא את ההלל. שהרי בהלל קיימא לן שאין להפסיק כלל בין תפילת שמונה עשרה להלל, ולכן עושים הפסק זה ומלים קודם קריאת המגילה כדי להראות שאינה במקום הלל וכרבא שחולק על רב נחמן.

האומר דבר בשם אומרו

בגמ': ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא

(ט). וכמו כן אין ענין לבקש שיהיה הכסף ככוכבים, שהריבוי ככוכבים הוא ריבוי בגדולה ובמעלה ולא במנין ובכסף אין שייך לבקש שיהיה הכסף בעל מעלה אלא שיהיה במנין רב כחול, ולכן הנוסחא הישנה היא האמתית. וממילא אין קפידא במה שמקדימים כספנו לזרעינו כיון שיש טעם לדבר ואין הדבר דומה לבני גד ובני ראובן שהקדימו נכסיהם לזרעם בלי שום טעם. וזה אין לומר שיקדימו גם ככוכבים בלילה לירבה כחול, שהרי אז לא יבואו על נכון סיומי החרוזות. ולכן צריך לומר כספנו לזרעינו ירבה כחול וככוכבים בלילה. ובשם הגר"א הביאו שצריך לומר לזרעינו ושלומינו ירבה כחול [וראה עוד באור שמות הנרדפים שבתנ"ך, ח"ג עמ' קי-קיב].

קריאת שמע במקום של רעש המורה

בגמ': ורבי נמי הא כתיב שמע ההוא מיבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפ"ך ורבנן סברי כמאן דאמר הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא (מגילה יז, ב). הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, אבל לכתחילה צריך להשמיע לאזניו, ובכ"פ החיים (ס' סב ס"ק ז) דן במי שקרא במקום רעש והמולה ולא שמע את קולו, אבל קול זה ראוי להישמע אם לא היו המפריעים סביב, אם יצא ידי חובתו. והגידון בזה הוא אם צריך שישמע את קולו בפועל כמשמעות הפסוק שאמרו בגמרא (ברכות טו.) והביאוהו הראשונים שלמדו ממה שנאמר (דברים ו, ד) שמע, השמע לאזניך, או שהוא שיעור באיכות הקול ודי בכך שיהיה ראוי להישמע אף שלא נשמע בפועל. וכיוצא בזה יש להסתפק באוטם את אזניו ולא שמע את קריאתו, אם יצא ידי חובתו כיון שהקול שהוציא מפיו הוא ראוי לשמיעה, או שלא יצא ידי חובתו כיון שלא שמע בפועל.

ובשו"ת אבני נזר (או"ח ס' תלט) כתב שדין זה שצריך להשמיע לאזניו גדרו הוא שאינו חשוב דיבור אם אינו שומע את קולו, [וכן כתב המאירי (ברכות טו.) שכשהוא עצמו לא שמע מה שאמר הרי קריאה זו כעין הרהור] וצריך לשמוע ממנו, בין במקום שהוא מעכב כקריאת המגילה

אבל בשבת רגילה הקבועה ועומדת בלי קידוש בית דין של ישראל לא שייך לומר לאל גומר עלי. [ויותר י"ל שנתקן על פי המדרש (בראשית רבה פ"ח פ"א), אקרא לאלקים עליון בראש השנה לאל שגמר עלי ביום הכפורים לידע איזה לשם ואיזה לגזרה].

וכתב עוד החתם סופר, שבמחזור אשכנז בנעילת יום הכפורים נדפס כספנו לזרעינו, ובסידורים בזמירות למוצאי שבת הפכו הסדר והדפיסו לזרעינו בתחילה ואחר כך כספנו. וטעמם בזה מובן שיש להקדים לזרעו לכספו וכמו שהקפיד משה רבינו על בני גד ובני ראובן שהקדימו גדרות צאן לטפם (רש"י במדבר לב טז). אבל באמת צריך לומר כמו שנתקן בתחילה להקדים כספנו לזרעינו ובכוונה הקדים המחבר כן, מפני שסופו של כל קטע בפיוט הזה מסתיים בתיבת לילה והחרוז הראשון הוא חול, ולכן הוצרך לסיים ולומר ירבה כחול וככוכבים בלילה, ועל כן הקדים כספנו לזרעינו שניהם ירבו זה כחול זה ככוכבים בלילה, ובזה אתי שפיר שהכסף כחול כמו שנאמר בשלמה המלך שנתן את הכסף כאבנים (מלכים א, י כז), וזרעינו ככוכבים הוא כברכת אברהם אבינו. אך אם נקדים לזרעינו לכספנו נמצא שאנו מבקשים שיהיו הבנים כחול ולא יתכן, כיון שמבואר בסוגיותינו שכשישראל יורדים יורדים הם עד לעפר וכשהם עולים עולים עד הכוכבים, ואם כן אין ראוי לבקש שיהיה לזרעינו כחול אלא שיהיה ככוכבים [אך עיי' ישעיה (מח

צריך להזכירו בשם אומרו. [וראה עוד מה שהאריך בשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן מו) בדיני אמירת דבר בשם אומרו].

זמר המבדיל בין קודש לחול

בגמ': אמרו לו אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים כשהן יורדין יורדין עד עפר וכשהן עולין עולין עד לכוכבים (מגילה טז, א).

בשו"ת חתם סופר (ח"א או"ח ס' סז) נשאל בדבר מה שנשמע עליו שהוא מפקפק באמירת הפזמון המבדיל בין קודש לחול במוצאי שבת. והשיב החתם סופר שלא פקפק בדבר למעשה והוא עצמו אומר פזמון זה במוצאי שבת כאשר שמע וראה, אבל העיר שבמדרכי (יומא ס' תשכז) נראה שפזמון זה חובר מלכתחילה כדי לאמרו במוצאי יום הכפורים שחל בשבת בכלל שאר הפזמונים, ולא תקנוהו כלל למוצאי שבת סתם. וכן מוכח מכמה לשונות הנאמרים בו, שמתפללים על כפרת עונות ומבקשים סלח נא על קל וחומר, וכן אומרים 'יום פנה כצל תומר' וחלפה עונת מנחת' ופתח לי שער המנוטל, שכל הלשונות הללו מורים שנתקן על יום הכפורים שעומדים בו כל היום להתפלל ומתפללים בעת נעילת שער וכדומה, ובפרט מה שאומרים 'אקרא לא-ל עלי גומר' ששייך על יום הכפורים שישראל מקדשים אותו והקב"ה מסכים על ידם, שעל זה דרשו בירושלמי (כתובות פ"א סוף ה"ב) פסוק זה (תהלים נז ג) 'לא-ל גמר עלי',

הודאה דכתיב (ויקרא ט כב) וישא אהרן את ידו כל יורד מעשת החטאת, וביארו הטעם שאין קובעים אותה אחר עבודה, ומבואר שדינה כברכות התפילה שנתנו טעם מיוחד לסידורם, ואם כן גם סדרה מעכב כמו ברכות התפילה שסדרן מעכב (עי' אליבא דהלכתא דף יז בדין תפילת יח שלא כסדרה). ודינו של הש"ץ כדינו של היחיד, ומאחר שעלו כהנים לדוכן והתחייב הציבור בברכתם חייבים לחזור ולקיימה כסדר, ואם לא קיימה כסדר חוזרים לרצה, ואם עקר הש"ץ רגליו לפני שהספיקו הכהנים לפתוח בברכת כהנים חוזר הש"ץ לראש התפילה. ובדרך זו שנשיאת כפים היא מדיני התפילה וסדרה דרך גם בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כג), וכתב שאף כהן שכבר נשא את כפיו ביום זה, אם אחר כך הזדמן לו להיות אצל ציבור אחר המתפללים והגיעו למקום ברכת כהנים צריך הוא לחזור ולישא את כפיו עמם, כיון שנשיאת כפים היא חובת הציבור שתהיה ברכת כהנים בתפילתם, שהתפילה היא במקום התמיד והקרבת צריך ברכת כהנים. ומבואר גם כן שברכת כהנים היא מסדר התפילה.

ועל דרך זה כתב בבאר היטב (או"ח סי' קכח סק"א) שהש"ץ עצמו רשאי לקרוא לכהנים, כיון שברכת הכהנים היא מצורך תפילה, וכל דבר שהוא מצורך התפילה אינו הפסק. [ועי' באשל אברהם (בוטשאטש), מהדו"ת סי' קכו ס"ג] שכתב לענין ש"ץ שנזכר שטעה טעות כזו שדינו הוא לחזור ולהתפלל, וכבר בירכו הכהנים בתפילה הראשונה ברכת כהנים, שחוזרים הכהנים ומברכים בשניה, ואם דנים תפילת טעות כתפילה אלא שחוזר ומתפלל לצורך ההזכרה כנראה בתוס' (ברכות כו; ראה זכרון שמואל סי' כב) נמצא שהתקיימה נשיאת כפים של שחרית ומכל מקום הצריכו לחזור, ומשמע שברכת כהנים היא מסדר התפילה וכנ"ל ולכן כל תפילה צריכה נשיאת כפים].

ובספר עמק ברכה (נשיאת כפים אות ג) הביא דברי ההלכות קטנות, וכתב שאף שקבעו מקומה של ברכת כהנים אין בכך ללמדנו שהיא מכלל התפילה אלא תקנה בפני עצמה היא שמקומה בתפילה, ואם שכחו ולא בירכו ברכת כהנים אי אפשר לחזור על התפילה כדי למצוא מקום לקיומה, כיון

לא יצא ידי חובתו, ולכן הוצרך הרמב"ם להשמיע שגם הקוראים יצאו ידי חובתם כיון שאף הם צריכים לשמוע בפועל את קריאתם.

ובעיקר דין זה שצריך להשמיע לאזניו במגילה עי' משנ"ב (סי' תרפט סק"ה) ובשעה"צ (סק"ז) אם הוא מעכב ואם צריך לשמוע בפועל או הוא דין בחרש דוקא שאינו ראוי לשמוע.

ברכת כהנים שלא בירכה במקומה

בגמ': ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים, דכתיב (במדבר ו כז) וישמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, וברכה דהקב"ה שלום (מגילה יח, א).

בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' שו) דן בכהנים שלא התחילו לברך ברכת כהנים עד שסיים החזן ברכת שים שלום, אם יכולים עדיין לברך ברכת כהנים או שמא כבר הפסידו הברכה. שאפשר שמאחר ונקבעה ברכת כהנים להיות עם שים שלום מהטעם המבואר בסוגיותנו שעניינם של שניהם הוא ברכתו של הקב"ה, אם כן אין ברכת כהנים צריכה להיות דוקא לפני הברכה וכשרה היא להיות גם אחריה. אך למעשה כתב שמסתבר שיחזור לרצה, שהרי בגמרא מבואר שמקום קבעו לברכת כהנים, שאמרו בגמרא מה ראו לומר ברכת כהנים אחר

בין במקום שהוא לכתחילה כקריאת שמע. וכן הביא בשם שו"ת שבות יעקב (ח"ב או"ח סי' לג) שכתב בפשיטות שלדעת הסובר שאם לא השמיע לאזנו לא יצא, אם החזן כבדו אזניו משמוע ורק אם צועקים אליו בקול גדול הוא שומע, אם חזן זה קרא בקול בינוני באופן שבודאי לא שמע בעצמו אינו מוציא אחרים. הרי שאף שבקול גדול ישמע ואם כן מחוייב בשמיעה, מכל מקום כיון שלא שמע ממש אינו מוציא. אך הביא משו"ת רע"א (ח"א סי' ז) שהוקשה לו בדין חרש שאינו מוציא בשופר וכן במגילה לדעת הסובר שאם לא השמיע לאזנו לא יצא, מאיזה טעם אין אומרים בו שאף שהוא לא יצא ידי חובתו מכל מקום יוכל להוציא את האחרים ידי חובתם, וכדין מי שכבר יצא ידי חובת המצוה שאף על פי שאינו יוצא עכשיו ידי חובתו כיון שכבר יצא מכל מקום מוציא הוא את האחרים. ותירץ שכיון שאינו מחוייב אינו בכלל ערבות ולכן אינו יכול להוציא אחרים. ומבואר שלדעתו חרש אינו יוצא ידי חובתו כיון שאינו מחוייב במצוה ולא כיון שאינו שומע, ושלא כאבני נזר.

ובמועדים זמנים (ח"ו סי' קא) הביא ראייה לדברי האבני נזר שפסולו של חרש הוא כיון שמי שאינו משמיע לאזניו אין דיבורו דיבור, מדברי הרמב"ם (מגילה פ"ב ה"ז) שכתב שאם קראו שנים את המגילה או אפילו עשרה כאחד יצאו הקוראים והשומעים מן הקוראים ידי חובתם. והיינו בקריאת המגילה נתחדש שאין חסרון במה ששני קולות נשמעים כאחד, שהואיל והמצוה חביבה עליהם נותנים דעתם ושומעים. אך צריך עיון שכל זה הוא חידוש לענין השומעים מהקוראים, שהיה מקום לומר שלא יצאו ידי חובתם כיון ששמעו מכמה שקראו יחד, אבל הקוראים עצמם פשוט שיוצאים כל אחד בקריאתו אף שגם אחרים קוראים עמו, שהרי קראו הם בעצמם. וצריך לומר כגירסא הישנה ברמב"ם (פ"א ה"ב) שאין החרש מוציא אחרים ידי חובתם משום שאינו משמיע לאזניו, שנמצא לפי זה שהרמב"ם פוסק שצריך לעיכובא להשמיע לאזניו, ואם כן היה מקום לומר שצריך שמיעה בפועל והקורא בקול הראוי לשמוע אלא שמחמת הקולות סביב לא שמעו אזניו את קריאתו

ראוי שלא לברך בלילה אבל הלל עצמו שבא בזמן הנס נאמר בלילה. וכעין דבריו כתב בטורי אבן (לעיל יד.).

והנה אף שכל היום כשר לקריאת ההלל מכל מקום נקבע מקום קריאת ההלל לאחר תפילת שחרית כמבואר בגמרא (ר"ה לב:), ובביאור הלכה (סי' תכב ד"ה וקורין, משו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ ע"ש) הוסיף לפרש שהלל שייך לתפילת שחרית ולכן אסור לאכול לפניו, ויתירה מזו הביאו מן התוספתא (מנחות פ"ו ה"ו) שמבואר בה שהלל ותפילה מעכבות זו את זו והיינו שנקבע ההלל להיות מסדר התפילה עד שהוא מעכב בו (שו"ת מהרש"ם ח"א סי' א, ובמפרשי התוספתא פירושו בדרך אחרת). וכל זה בהלל שבמועדים שסידורו חכמים בתפילה, אבל הלל שנאמר על נס פרטי של יחיד או ציבור אינו שייך לסדר התפילה, ויש לומר שגם דין זה שההלל נאמר ביום הוא באשר סדרו בתפילת היום, ולא בהלל הבא בפני עצמו, וזהו טעם הלל בליל פסח שהרי אינו שייך לתפילת היום. וכבר הובאו דברי החיד"א שכתב שההלל הנאמר על הנס אין מקום לקבעו אחר תפילת שחרית.

ובשו"ע הרב (סי' קלא ס"ה) כתב לענין מי שהתפלל בבית האבל שאין אומרים בו הלל, שכשיבא לביתו ישוב ויקרא שכל היום כשר לקריאת ההלל ואין הוא שייך לתפילה שיפטר ממנו כשהתפילה לא היתה ראויה להלל, ואמנם במג"א (סי' קלא סק"י) מבואר שמי שהתפלל בבית האבל אינו שב וקורא הלל בביתו, ובפמ"ג (שם א"א סק"י) פירש שההלל שייך לתפילת י"ח ואין שייך להשלימו אחר כך, וכדעת האחרונים הנ"ל.

אחר תפילת שמונה עשרה של מעריב וכן ביום אחר חזרת הש"ץ, ונשאל מגדולי הק"ק אם נכון לעשות כן. והשיב שאין לומר הלל על הנס בלילה, שזהו דין הלל לאמרו ביום וכאשר למדוהו מפסוקי ההלל עצמם, ולכן אין חילוק בדבר בין הלל להלל. ומסקנתו היא שעל פי הסוד יש טעם שלא לומר כלל הלל על הנס בתוך התפילה, לפי שכל עניני התפלות בנויים ומיוסדים על אדני רזי עולם כמו שנראה מספר הזהר הקדוש ומכתבי רבינו האר"י זצ"ל שהכל מתוקן ומסודר בכוונות עליונות. וחז"ל תקנו שיאמרו ההלל אחר תפילת שמונה עשרה לסוד נכמס. ואנו הדיוטות ואיננו יודעים אם אמירת הלל על הנס שייכת גם כן במקום הזה. ושיבא את רבני ליורנו שכאשר אירע להם בשנת תק"ב צרת הרעש וניצולו, תקנו תענית ביום ההוא בכל שנה ובשבת קדש לומר הלל הגדול כ"ו כי לעולם חסדו במקום שתקנוהו חז"ל בזמירות בנעימה וניגון יפה. ולא תקנו לומר הלל וכן ראוי לעשות.

ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' נא) הקשה שאם לילה לא זמן הלל הוא איך אומרים הלל בליל פסח, וכתב שדין זה שאמרו שאין הלל בלילה הוא רק בהלל הבא מחמת החג או מחמת יום גאולה, אבל הלל של ליל פסח שהוא זמן נס שנעשה לישראל אומרים בו הלל גם בלילה, ועל פי זה התיר לרב שבא מן הים והתאספו קהילתו לעת ערב בבית הכנסת בשיר ושבח על בואו בשלום, והרב בירך בפניהם הגומל כדין העולה מן הים, והיו שעוררו בדבר שאין לברך הגומל בלילה, וכתב שלדברי האליה רבה שדימה דין ברכת הגומל להלל היה

שאינה חלק מהתפילה. והביא ראיה לדבר מהמבואר בירושלמי (מגילה פ"ד ה"ד) אין עוברים לפני התיבה אלא בעשרה, התחילו בעשרה והלכו מקצתן גומר, אין נושאת את כפיהן אלא בעשרה התחילו בעשרה ויצא מקצתן גומר, ומבואר שאין נשיאת כפים חלק מן התפילה ומשום כך נידונה לעצמה גם בענין עשרה שאין מועילים לה עשרה שהיו בתחילה אלא כשהיו בתחילת הברכה. וכדבריו כתבו כבר בשו"ע הרב (סי' קכח ס"ב) ובביאור הלכה (שם ד"ה בפחות) לבאר בדברי הירושלמי שאין נשיאת כפים חלק מסדר התפילה אלא תקנה בפני עצמה היא וקבעו את מקומה שם. ובמשנ"ב (סי' נה סק"י) כתב כן אבל הוסיף שאלקינו ואלקי אבותינו שהש"ץ אומר תחת נשיאת כפים כשאין כהנים הוא מסדר התפילה ודי לענין זה בעשרה שהיו בתחילת התפילה, ומכל מקום אם שכח הש"ץ לומר אר"א כשאין ברכת כהנים, אין צריך לחזור כיון שאין מבואר בגמרא שצריך לאומרו וגם בזמן הגמרא לא היו אומרים זה (משנ"ב סי' קכז סק"ז, וביאור הלכה שם ד"ה אומר).

וכדברי העמק ברכה מבואר גם במאירי (לקמן כד: ד"ה הרבה), שפירשו הגאונים שש"ץ ששכח ולא אמר ברכת כהנים בתפילה, אם לא השלים את הברכה חוזר וסודרה ואם השלים את הברכה אינו חוזר וע"ש.

אמירת הלל בלילה

במשנה: משנה כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב וכו'. (מגילה כ, ב).

נפסק להלכה שמצות ההלל היא להיאמר ביום דוקא, וכדברי המשנה כל היום כשר לקריאת ההלל (ראה אליבא דהילכתא). ונשאלו האחרונים מה דינו של יחיד או ציבור שאירע להם נס ובאים להלל על ניסם, וכמבואר במאירי (פסחים קיז). שעל כל נס ונס שאירע בכל דור ודור יש לקרוא את ההלל, אם רשאים הם לומר הלל זה בלילה.

והחיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' יא) נשאל בזה בדבר עיר אחת שנעשה לישראל נס שניצולו מצרתם, ותקנו שיתענו עשרה יחידים ובלילה יאמרו כל הקהל הלל גמור

הרה"ק רבי ישראל דוב בער מווילעדניק זי"ע בעל שארית ישראל א"ך טבת תר"י

שיגיע לציונו הקדוש יושע, ואפילו רק יגע בידית האוהל מבחוץ (אור ישראל). הדברים היו תמוהים ולא מובנים באותה עת, רק כחלוף כשבעים שנה, עת השתלטו הקומוניסטים הארורים על מרחבי אוקראינה, הובנו דבריו הקדושים, שכן סכנה גדולה היתה להיכנס לקברו ולהשתטח על ציונו. היו איפוא היהודים עוברים מחוץ לאהל הקדוש, מניחים ידיהם על הידית תוך כדי הליכה, ושפתותיהם מרחשות תפילה חרישית.

ציונו ידוע כמקום מסוגל להיפקד בדבר ישועה, המונים כולל גוים להבדיל, השתטחו על קברו. עד עצם היום הזה פוקדים את קברו ונושעים. (ימי זכרון, שארית ישראל).

אורו של רבינו זרח בשנת תקמ"ח לערך, בעירה קאטעלנא שבין זיטומיר לברדיטשוב. בבית אביו רבי יוסף, ששימש למחייתו כמלמד דרדקי כשהוא נודד בין כפרי הסביבה, רק לעיתים, מזדמן היה לביתו.

אמו היתה צדקת גדולה, מידי בוקר, אפילו בימות החורף הקרים, ירדה למרתף לאמירת ברכות השחר. זאת משום שלא היתה בטוחה שהבית נקי דיו לומר בו ברכות, רק במרתף לא היה החשש.

בהיותו כבן ארבע, נפטר עליו אביו ואמו גדלתו לבדה עד שהיה כבן תשע, אז נפלה למשכב. בראותה כי רגעיה ספורים, קראה את בנה למיטת חוליה, ביקשה שיגיש לה 'ספר'. לימים סיפר רבינו, ידעתי שאמי אינה קוראת 'עברי', התפלאתי על בקשתה ושאלתי איזה ספר להביא, "איזה ספר שיהיה", השיבה, הגשתי למיטתה כרך גדול של רי"ף.

לקחה אמי את הרי"ף בידה ואמרה, "אותיות קדושות, חלו נא פני הבורא יתברך, שבני ישראל בער יגדל ליהודי ירא שמים". אחרי שראתה כי לא תוכל עוד לגדלו ולחנכו, ודאגתה לאחריתו. מתוך בקשה זו יצאה נשמתה ושבקה חיים לכל חי. לימים סיפר זאת רבינו לאשה שביקשה ממנו בן כמותו באומרו, "אם תהיי אמה כאמי, יהיה גם לך בן כמוני".

הילד היתום נשאר במקום הולדתו, התמיד בלימוד התורה, ויצא שמו כהעילוי מקאטעלנא.

בהגיעו לפרקו, היה לחתנו של רבי משה חפץ זצ"ל, ובזיווג שני, חתן רבי חיים.

נסע אל הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, א, הרה"ק רבי אהרן מזיטומיר זי"ע, א, והרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע, א.

אך רבו המובהק, היה הרה"ק רבי מרדכי, המגיד מטרנוביל זי"ע, א. סתם "שמעתי ממורי" בספרו, ממנו הוא.

חיבר ספר שארית ישראל.

בחודש אלול תר"ט, ביקש מסוחר מאגשיו שיקנה עבורו בד פשתן. בראש חודש חשון הביא הסוחר את הבד המבוקש, רבינו מישש את הבד ומלמל, "אך טבת, אך טבת". אחרי כן ציוה שיתפרו עבורו תכריכים מאותו בד. דיבוריו הקדושים הובנו רק עם הסתלקותו לבית עולמו ביום א"ך טבת.

מנוחת כבודו בוילעדניק. טרם פטירתו אמר וציווה, שכל מי

גילה לעגונה היכן בעלה

התגלותו בתור צדיק עושה נפלאות בא לו ע"י הרב הגאון הצדיק מוהר"ם מליובאוויטש זצ"ל בעמח"ס צמח צדק, הוא ז"ל שלח פ"א עגונה שעזבה בעלה כמה שנים ולא נודע אנה בא אל הרה"ק מווילעדניק, ומתחילה לא רצה לשמוע מזה מאומה, אך כאשר סיפרה לו כי הרבי מליובאוויטש שלחה אליו, אמר אם כן אם הצער כל כך גדול בוא ואראך היכן הוא בעלך, וקם מכסאו אל החלון ואמר לה ראה בעלך עומד על התורן שבספינה שם בעיר ליבוי ועובד שם.

העגונה נגשה אל החלון והביטה אבל היא לא ראתה מאומה והתחילה לבכות, אמר לה הנה תסע לליבוי ושם תמצא את בעלך, וכן עשתה ונסעה שמה ומצאה את בעלה בין העובדים בספינה וקבלה ממנו גט פטורין, ומאז והלאה נתפרסם לבעל מופת ומכל המקומות באו לפניו לעזור להם ולפעול להם ישועות.

(ספר דור דעה לה' יקותיאל ארי קאמעלהאר ז"ל)

המתנהג בענוה זוכה להמשיך רפואות וישועות

רק שבתו יתן ורפא ירפא (כא יט).

יהודי המתנהג תמיד בבחינת 'רק' המרמזת על ענוה, כדאיתא במדרש (בר"ר א יד) 'אכין ורקין מעוטי'. יזכה ש'שבתו יתן', תשובתו תתקבל. ולא רק זה, אלא עוד יותר, 'ורפא ירפא', יזכה להמשיך רפואות וישועות עבור כלל ישראל.

(שארית ישראל)

הרה"ק רבי שלום מאסקאוויטש זצ"ל משאץ בעל דעת שלום כ"ב טבת תשי"ח

אחרי הסכמתו ורצונו הגדול לזכות בזה, איזה שעות אחרי זה או ביום השני בא לו ענין אחד לכעס וזכר אתמול אשר דברת, וסגר שניו ופיו ולא דבר מאומה, וצחיר ציור השם הקדוש נגד עיניו לסגלה, ובקרב הרגיש רגשות ומחלקת בסכנת נפשות ממש, ואמר לנפשו במחשבתו עליו: תמות ולא אכעס! וכן סבל רגעים אחדים עד שעבר.

ואחר כך אמר לנפשו: ראה יצר הרע רשע שונא ישראל. וכן היה עוד פעם אחת ועוד פעם אחת, ועד חצי שנה הורגל בזה ונעשה אצלו מדת הכעס לחוכא ואטלולא. ואחר כך לא הבין האיך כועסים מן רוב הרגילות, עכ"ל.

הרה"ק זיע"א אינו כותב למי התכוון, אבל מפה לאזן גלה כמה פעמים שהדבר היה אצלו, שבימי בחרותו הכיר בעצמו נטיה לכעס, והתחיל לעבד לשרש מדה זו ולהתגבר על עצמו לכבש הכעס.

(ספיר ויהלום בראשית ע"ח - להגה"ח ר' מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הגה"ק רבי שלום מאסקאוויטש זצ"ל משאץ, נולד בי"ז כסלו תרל"ח, לאביו הרה"צ רבי מרדכי יוסף משה זצ"ל מסוליצא, נין ונכד להרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע והרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע. בשנת תרנ"ז נשא את בת דודו הרה"צ רבי מאיר משאץ זצ"ל, ועבר לגור לשאץ.

בשנת תרס"ה בערך נתקבל לכהן שם כאב"ד. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה ברח לווינ, לאחמ"כ חזר לשאץ, משם עבר לטארנא, בשלהי שנת תר"פ קבע משכנו בקעלן שבגרמניה, ובשנת תרפ"ז עבר לגור ללונדון. בכל מקום התפרסם בתור גאון מובהק צדיק ובעל שיעור קומה, רבים וטובים יראי ה' ופשוטי עם פנו אליו לשמוע את דבר ה' וגם גדולי הרבנים פנו אליו בספקותיהם ההלכתיים, בשאלות מסובכות והכרעות קשות. נסתלק בכ"ב טבת תשי"ח, ומנוחת כבודו בבית"ח דלונדון. הותיר אחריו ברכה ספרי "דעת שלום" ועוד.

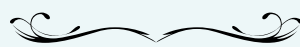
קך התגבר על כעסו עד שהכניעה לגמרי

כתב הרה"ק רבי שלום משאץ זיע"א בספר 'דעת שלום' על פרק שירה (מאמר שירת היונה): 'אני מכיר איש אחד, שבנערותו היה רגון וכעסן גדול בטבעו מלידה ובטן. ובבואו לכלל דעת בא לכלל זאת שאי אפשר בעולם שאיש בר דעת יודע ספר לא יכול לשבר טבעו החומר, כמו שידענו מכמה וכמה צדיקים ששברו טבעיות הרבה בלי שיעור. וכן עשה. והסכים בנפשו ברצון לשבר את מדת הכעס שלי אם אדע שאמות עליה אני מוכרח להכניעו. וכן היה.'

חייב בכל יום: 'להמוד דף גמרא ולעשות טובה ליהודי'

הרה"ק רבי שלום משאץ זצ"ל היה אומר: שני דברים הם הצריכים בעיקר לכל יהודי לעשות בכל יום ויום, "א בלאט גמרא, און א טובה טון א איד" - דף גמרא ולעשות טובה ליהודי, וזהו שאנו אומרים בכל תפלת שמונה עשרה תורת חיים ואהבת חסד.

(דעת שלום עמ' ל)

הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל ראש ישיבת טעלז כ"ג טבת תשס"א

היה זה בחדרו של ראש ישיבת טלז, הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל. אל החדר נכנסו בני זוג, שהקשר החיובי ביניהם עלה על שרטון, ומצב שלום הבית הידרדר במהירות, עד שנמנו וגמרו להיכנס לראש הישיבה...

ראש הישיבה האזין בקשב לטענותיהם, שמע בסבלנות הן את טענות הבעל והן את טענות האשה. כעבור שעה ארוכה של דיונים, הגיע לאחד מסלעי המחלוקת: הורדת הזבל מהבית לפח העירוני. האשה טוענת כי אין בכוחה להוריד את שקית הזבל הכבדה, ואילו הבעל טוען שהורדת הזבל אינה הולמת את מעמדו המכובד...

'סעו לביתכם, ואשיב לכם בהמשך', אמר הרב. כשיצאו מלפניו, מיהר לברר את השעה בה מפונה האשפה ברחוב בו הם מתגוררים, והתברר לו כי השעה היא 7:50 בבוקר.

למחרת, בשעה 7:45 בבוקר, דמות נערצת במיוחד דפקה בדלת ביתם של בני הזוג המדוברים. היה זה הרב גיפטר בכבודו ובעצמו שעמד בפתח וביקש בפשטות: 'אני יכול בבקשה להוריד עבורכם את שקית הזבל?'

בני הזוג היו המומים, כמעט נפלו תחתיהם

מתעלפים. ראש הישיבה הנערץ עומד בפתח ביתם ומבקש את שקית הזבל, אך הם מסרבים כמובן לתת לו... 'עלינו למהר', מזרז אותם הרב, 'עוד שלוש דקות תגיע המשאית, אנא - הגישו לי את שקית הזבל!'

בני הזוג התמידו בסירובם, ולבסוף - הרב גיפטר סב על עקבותיו בידיים ריקות מאשפה, אך מלאות בסיפוק על שלום הבית שחזר והתייצב...

את הסיפור שמענו מפי אחד ממקורבי הרב, ודמותו של הרב בשערי הבית מבקש את שקית הזבל, כמו קוראת לעברנו וזועקת: לפעמים, עזרה פיזית לא נראית מתאימה למעמדו. לגרור ריהוט כבד לביתו של חבר, לסייע להגיע רכב בדחפיות מאומצות באמצע הרחוב, להגיש בשמחה משפחתית, לשטוף כלים בבית או לעשות עבודה אחרת שנראית לא מכובדת עבורנו...

אך מי שמתבונן, מבין שהורדת האשפה, כמו כל עזרה פיזית אחרת - בבית או לזולת, לא רק שזו אינה ירידה בדרגה אלא ההיפך - זו עליה ברמת המידות טובות, זה מעלה את רמת הנפש, זה מקדם ליעד הנכסף!

(פניני פרשת השבוע - פר' בחקותי)

הג"ר מרדכי גיפטר זצ"ל נולד בשנת תרע"ו בארה"ב, לאביו הרב ישראל ז"ל כבר בצעירותו היה ניכר בו גודל חשקת התורה שלו וניחון בזכרון טוב וכבר אז נתפרסם כעילוי.

בצעירותו למד בישיבת רבינו יצחק אלחנן אצל הג"ר משה סולובייצק זצ"ל, שם נתעלה במעלות התורה, לאחר זמן נסע ללמוד לישיבת טעלז בליטא, שם נתקרב מאד לראש ישיבת טעלז הג"ר אברהם יצחק בלאך זצ"ל הי"ד שהכיר בו שנועד לגדולה וקירבו מאד וצירפו לחבורת מצויני הישיבה.

בקיץ תרצ"ט נשתדך עם בת הג"ר זלמן בלאך זצ"ל, מנהל הישיבה. ועד למועד חתונתו חזר לביתו בארה"ב, בינתיים פרצה מלחמת העולם השני, וכעבור זמן הגיעה לארה"ב המיועדת להיות זוגתו, ושם התקיימה חתונתם בחורף ת"ש. עם התייסדות ישיבת "נר ישראל" בבולטימור נתבקש ע"י הג"ר יעקב יצחק רודערמאן זצ"ל להנהיג שם חבורות על המסכתא הנלמדת בישיבה ועל הספר "שב

שמעתתא". בשנת תש"ג נתמנה לרב בקאנעטיקוט, שם יושב על התורה ועל העבודה, ובתקופה זו הרבה לכתוב חידושים.

בשנת תש"ד ייסד דודו הג"ר אלי מאיר בלאך זצ"ל והג"ר חיים מרדכי כ"ץ את ישיבת טעלז בקליוולאנד, והרב גיפטר נקרא לשמש שם בר"מ ומשגיח, אחר פטירת הגר"מ בלאך זצ"ל, נתמנה ביחד עם הג"ר ברוך סאראצקין זצ"ל, לשמש כראש ישיבה ושם מסר שיעורים ודרשות מוסר במשך למעלה משלשים שנה לאלפי תלמידים.

בשנת תשל"ו נסע לארה"ק וייסד שם ישיבת טעלז וקריית טעלז ומסר שם שיעורים, ושיעור מיוחד בכל ערב שבת בספר "מנחת חינוך" שבו השתתפו גדולי ת"ח דירושלים.

בשנת תשל"ט לאחר פטירתו הפתאומית של ראש ישיבת טעלז, חזר לארה"ב לנהל את הישיבה בטעלז.

רבינו נתבקש לישיבה של מעלה ביום ה' פרשת שמות, כ"ג טבת שנת תשס"א.

"הוא הגיע לבית תלמידו, וביקש שידאו לו היכן הפח"...

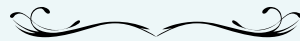
העצה להצליח בתורה דק'

הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל שוחח פעם עם איזה גביר, אשר המאמץ להשיגו היה כמו מסע מטורף, וכאשר הצליח לשוחח עמו, שאל אותו אימתי הוא מגיע לביתו, והוא השיב לו שהוא חוזר לביתו בשעה אחת עשרה בלילה ועוזב בשעה חמש לפנות בוקר, והוא שאל אותו אם כן למה לך בית מפואר כל כך, כיון שאינך רואה אותו כל עיקר, וענה לו שאמנם אין הבית המפואר עבורו אלא עבור אשתו ובני ביתו! כי הוא עצמו באמת טרוד בעסקיו. וכאשר ראש הישיבה השתומם למשמע דבריו, אמר לו הגביר,

תדעו לכם רבי שאם רוצים להצליח בעסק צריכים להיות שקועים בו לגמרי.

אמר הגר"מ למלווהו כי קבל הרבה יותר מתמיכה כספית, נתחוויר לי עתה הפירוש לברכת 'לעסוק בדברי תורה', נתברר לי שלימוד התורה הוא כמו עסק, ואם רוצים להצליח בלימוד צריכים להיות שקועים לגמרי ראשו ורובו בעסק התורה רק אז רואים הצלחה בלימוד, אך כאשר אדם שקוע בדברים אחרים וקובע עיתים לתורה אין זה לעסוק בדברי תורה.

(ביאורי תפילה - ויחל משה)

הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל התניא ושו"ע כ"ד טבת תקע"ג

אך לגודל הפתעתו האברך ממשיך ללכת שליו והכלבים נגישים והולכים בנחת ליד רגליו, מסתובבים וחוזרים. למחרת ניגש הפריץ לבית חותנו של רבינו ר' יהודה לייב סג"ל, והחל מתעניין אצלו אודות זהותו של האברך השווה אצלו.

חותנו ר' יהודה לייב נבהל; מי יודע אם לא הכעיס את הפריץ. 'זה רק מה שחסר לו' הרהר לעצמו, והחל להמליץ בעדו: "הוא אדם טוב, בודאי שלא יזיק או יפגע באחד בכוונה תחילה". "הוא אינו אדם", פסק הפריץ. המשיך הר"ל להגן על חתנו: "מה זאת אומרת? אני מכירו, הוא מאוד עדין". ביאר הפריץ את דבריו: "אילו היה אדם, כלביי היו קורעים אותו זה מכבר לגזרים", סיים את דבריו ופנה לדרכו.

לפני שהגיע רבינו לשנת העשרים לחייו נסע למעזריטש, בבואו אל הקודש נענה ואמר: ברוך ה' שהנחני בדרך האמת. רבינו זכה לקירוב, וחיבה יתירה נודעת לו מרבו המגיד הגדול שבחר בו ללמוד עם בנו יחידו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע סדר לימודם היה בנגלה ובנסתר, ובעוד שרבינו הורה למלאך את לימוד הנגלה, היה המלאך רבו בנסתר.

וכך כתב רבינו בעצמו באגרת להרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע שדבריו בחסידות הם "אמרי פה קדוש רבינו הגדול זללה" ובונו נ"ע ממעזריטש".

ב"ט כסלו תקל"ג נסתלק רבו הגדול באניפאלי. בשעת הטהרה ערכו ה'חברא קדישא' תלמידי המגיד גורל על זכות הטהרה, ונפל בחלקו של רבינו לטהר את ראשו, כפי שהיה רשום על גבי הפתק "ראשו כתם פז", וכשהטבילוהו במקוה נענה ואמר: "גדולים צדיקים

הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע גזע קודש מחצבתו דור שביעי לגדול הדורות המהר"ל מפראג זי"ע. נולד ח"י אלול תק"ה לאביו הרה"ק רבי ברוך מליאזני.

בהגיעו למצות היה כבר בקי בכל חדרי תורה, כעדותו של הגר"ר יעקב מפלענצנא זצ"ל בעל "ישועות יעקב" על המדרש, שכתב עליו בפנקס חברה קדישא של קהילת ליאזני באותה תקופה: "... בנתמלא שנת ה"ג וכו', ה"ה החכם המופלג תנא ופליג החתן מוה"ר שניאור זלמן בהרב המופלג מוה"ר ב, דין זרע ברוך, זה ינחמנו כי סליק לגבוה בין אסיפת חכמים". בהגיעו לגיל ט"ו דברו בו נכבדות עם אחד מנגידי וחשובי העיר וויטעבסק רבי יהודה ליב סגל.

לאחר נישואיו עלה ונתעלה כאחד הגדולים, ושמר יצא לתהלה כגאון אדיר וחכם מופלא בכל מקצועות התורה אשר כל רז לא אניס ליה.

כשהיה רבינו הזקן אברך צעיר וגר אצל חותנו בויטבסק, הגה בתורה יומם ולילה עד השעות הקטנות של הלילה היה שוקד על תלמודו בבית המדרש. באותו איזור התגורר לו הפריץ, כשבחצרו מסתובבים שני כלבים עזי נפש אוכלי אדם בדרך כלל, בשעה מאוחרת מאוד, כשהאנשים כבר נמים את שנתם, היה משחררם להסתובב ברחובות.

תושבי האיזור כבר ידעו שאוי לו למי שיקלע בדרכם, ונמנעו מלצאת מביתם בשעות אלו.

באחד הלילות, בדיוק כשסיים רבינו את לימודו ושב לביתו, שחרר הפריץ את כלביו, ועוד קודם שהבחין באברך הצעיר שעטו הכלבים לעברו. הפריץ כבר תיאר לעצמו את ההמשך,

וביאר רבי דוד, כי על ידי שאומרים מאה פעמים בכל יום 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, בודאי יבואו ליראת שמים. כששמע ר' אברהם הערש את פירוש, פתח לו שולחן ערוך הרב, והראה לו שניתן לדייק זאת בדברי הרה"ק בעל התניא בשולחן. כשר' דוד ראה את הדברים ענה בהתפעלות: ברוך שכינותי לדעתו.

ואלו דבריו (בריש סימן מו). וזה לשונו: 'ותיקן מאה ברכות בכל יום, ורמז לדבר 'נאום הגבר הוקם על, 'על בגימטריא מאה, וסמך לדבר מן התורה 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה', אל תקרי מה אלא מאה, והן מאה ברכות שהן ליראה את ה' ולאחבה אותו ולזכרו תמיד על ידי הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהרים בג' תפלות וברכות השחר ושאר ברכות הקבועות בכל יום ובכל עת, והן מאה.

(ספיר ויהלום פקודי ע"ט - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

העצה איך להודות למלוה על ההלוואה בלא חשש רבית

את פספף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך (כה, לו). ידוע מה שאמרו חז"ל שאפילו דיבור אסור ללווה להחזיר למלוה ועובר על ידי זה באיסור רבית, וכתב השולחן ערוך הרב (הל' רבית סעיף ט) ובכלל זה נכלל איסור לומר "תודה" בעלמא [וראה במנחת שלמה (ח"ב סי' סט) שנקט כן להלכה וחזר בו מחמת דברי השועה"ר, ממה שכתב במנחת שלמה חלק א (סי' כז אות א) דדווקא קילוס וברכה אסור ולא הודאה].

וכתבו האחרונים עצה נאה ללוה, דאם בעת שמחזיר את ההלוואה נגרם לו אי נעימות מכך שאסור לו להודות למלוה, יכול לומר לו הלוה למלוה שאינו מודה לו רק משום חשש רבית.

ובנתיבות שלום (סי' קס ס"א סק"ח) הוסיף להתיר ללוה לומר "הייתי מודה לך כראוי, ומה אעשה שהתורה אסרה" ומביא כעין ראייה מלבן הארמי, שאמר לו הקב"ה 'השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע', ולבן אמר ליעקב 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע, ואלקי אביכם אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע'. ומכאן שנוסח כזה אינו בכלל "דיבור רע". והכי נמי י"ל, שאין זה בכלל רבית דברים עכ"ד, אך יש מפקפקים בזה דמכיון שאומר לו 'רצוני להודות לך' אך איני יכול, זהו כבר חלק מההודאה.

מאידך מספרים על מרן הרה"ק הפני מנחם זצ"ל: "שפעם החזיר הלואה ואמר למלוה: 'הרי אסור להודות אבל זו באמת טובה גדולה'. ויש ללמוד מדבריו שאין איסור להראות לו שהוא מבין ומרגיש את החדש שעשה עמו, רק אסור לו להודות או לברכו, אבל להראות לו שמכיר טובה מותר".

הספר החדש במשנת הרב (על שו"ע הרב - הל' רבית)

במיתתו יותר מבחייהם, לפיכך יניחו את המגיד לטובל בעצמו, וכך הוה שראו שטבל ג' פעמים".

לאחר הסתלקות רבו קיבל עליו מרותו של הרה"ק רבי מנחם מענדיל מויטעבסק ז"ע, עד שעלה רבו זה לאר"י יחד עם רעו וידידו הרה"ק רבי אברהם מקאליסק ז"ע בשנת תקל"ז. בעלותם, ליווה אותם עד מאהליב, ואף היה ברצון קדשו להצטרף אליהם, אלא שחזקה עליו הוראת רבו שיחזור למדינת רייסין, להנהיג את בית החסידים שם.

בשנת תקמ"ו פונה אליו רבו באגרת (שנדפסה בסוף ספה"ק "פרי הארץ") שיקבל על עצמו בפועל את ההנהגה "ולך בכחך זה והושעת את ישראל", ומסיים שם "אהובי ידי, חזק והתחזק לעצור בעם, כי עשה תעשה ויכול תוכל". או אז החל להנהיג את העם, ועל ידו נתפשטה תורת החסידות ברחבי רוסיה וליטא, תוך כדי מערכה קשה של רדיפות והתנגדות עזה.

בשנת תקע"ב פרצה מלחמת נאפוליון קיסר צרפת עם אלכסנדר קיסר רוסיה. בעל התניא הרבה להעתיך למפלגתו של נאפוליון, כשנימוקו עמו, שהראו לו משמים שאם ינצח נפוליון "ירבה העושר בישראל ויורם קרן ישראל, אבל יתפרדו ויתרחקו לבן של ישראל מאביהן שבשמים. ואם ינצח אדונינו אלכסנדר (קיסר רוסיה) אם כי ירבה העוני בישראל ושפל קרן ישראל, אבל יתקשרו ויתחברו ויתעקדו לבן של ישראל לאביהם שבשמים".

ואכן כשגברה המלחמה וחיל נפוליון התקרר ללאדי, גלה "הרב" גולה אחר גולה, עד כי במוצאי שב"ק פרשת שמות, אור לכ"ד טבת תקע"ג איתקטיר בחד קטירא לחיי עלמא והשיב נשמתו הטהורה ליוצרה בשבתו בכפר פייענא. ומנוחתו כבוד בעיר האדיטש הסמוכה.

אודות הסתלקותו, כותבים בניו הק': "כמה נוראות ונפלאות שנראה ממנו ז"ע באותן הימים שלפני הסתלקותו, לא פסק פומיה מגירסא עד יום מנוחתו, ואחר שהתפלל תפלת ערבית והבדלה בחונן הדעת בדעת צלולה ומיושבת ובדביקות נפלאה במוצאי שב"ק כ"ד טבת תקע"ג בחד קטירא איתקטיר ביה בקוב"ה... אליו נשא את נפשו בשמחה ובטוב לבב כאשר נראה בעליל לכל העומדים שמה אשר נתפלאו ונשתוממו על המראה". זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. (גל' רחשי לב).

דיוק נפלא בלשון הרב

סיפור אירע להרה"ח רבי אברהם צבי הכהן זצ"ל עם סב רעייתו, הגאון רבי דוד בהר"ן. פעם הקשה רבי דוד לפניו: אמרו חז"ל, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך', אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'. ופירש רש"י, 'מה ה' אלקיך' וגו' קרי ביה מאה. לכאורה, מה הקשר בין פשט הכתוב 'מה' וגו' כי אם ליראה, לבין הדרשה שצריך לברך מאה ברכות בכל יום.

הרה"ק רבי משה צבי גוטרמן מסאווראן זי"ע כ"ה טבת תקצ"ח

חלף הרהור, אולי יבקשו ממנו החסידים למלא את מקום הרבי אחריו, פתח רבינו עיניו לעברו ואמר, "מי שאי פעם נהנה מכוס מים, אינו יכול להיות רבי". (ליקוטי שושנים פ' פנחס)

נסתלק לשמי רום בטיטשעלניק, במוצאי שבת קודש פרשת שמות, אור לכ"ה טבת תקצ"ח. הרה"ק רבי ישראל מרוזין, ישב אותה שעה בשולחנו הטהור בסעודה שלישית של שבת קודש בעת הסתלקותו, ואז החל לומר תורה על הפסוק 'ומשה עלה אל האלוקים' וגו'.

אחר סיים בדרך משל שהיו שני שומרי היער, וכשהיה האחד צועק, היה השני עונה לעומתו בקול ממרחק. אך כשהאחד צועק ואין קול ואין עונה מהשני, אזי נודע לו שהשומר השני חלף ועבר ואיננו.

סיפר רבי מרדכי חיים מסלונים זי"ע,

כי מקובל בידו שבסתימת הגולל על רבינו, התרחשה רעידת אדמה שהורגשה בכל העולם. (מזקנים אתבונן)

את דברי תורתו ליקט ואסף אל מקום אחד הגה"צ רבי עזריאל דוד הלוי אב"ד קווארסאן (בעמח"ס "פרי דעה" על הל' גדה ומקוואות ו"שמן למאור" על הל' גיטין) בספר "ליקוטי שושנים" (עלים לתרופה)

גילה שהיה פסק דין מרומה

הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע א"ה היה תלמידו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ל' ממעזיבו זי"ע, והיה מפורסם גדול בצדקותו. בזמנו של הרה"ק, היה נמצא דין ודברים ודיני תורה בעניין השגת גבול, על הארענדע' [-פונדקים ואכסניות] שהיו היהודים חוכרים מהמושל. ולפעמים היו באים אנשים אחרים להשיג גבולם, וליתן שכירות יותר להמושל, ולהוציא הארענדע מתחת ידי הראשון. צדיקי אותו הדור הקפידו מאוד על דבר זה, לבל ישיגו גבולם, ויש מכתב נורא מהרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זי"ע א"ה בענין זה, וכן הרה"ק מוילעזניק זי"ע א"ה לחם מאוד נגד זה, והרבה נלחמו על הדבר.

מעשה היה בשני חסידים מהרה"ק מסאווראן, שהאחד השיג גבולו של חבירו בחכירת הארענדע בשכירות יותר, וכאשר קראו הרה"ק לעמוד בדין תורה, הביא האיש פסק דין של בית דין אחר, שפסקו לו שבצדק עשה, ושיהא בתמורתו דמי החזקה

אורו של רבינו זרח בשנת תקל"ה, בבית אביו הרה"ק רבי שמעון שלמה שכיחן כמגיד מישרים בסאווראן, מגדולי תלמידי הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש.

עוד בהיותו צעיר לימים, ידע את כל סדר נזיקין בעל פה, השתלם בתורה ובחכמה עד שנתפרסם כגדול בנגלה ובנסתר, בהגיעו לפרקו, היה לחתן הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין חתנו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב.

נודע בזמנו לאיש אלוקים קדוש עליון שנתקדש בקדושה יתירה. גם היה מפורסם בעבודתו שהיתה באימה וביראה. סביביו נשערה מאוד, וחיל ורעדה אחזו בם בעת שהיה ומשתפך לפני קונו. צדיקים העידו עליו שהיה דבוק בו ית"ש בכל רגע ורגע. ולבד כל זאת, יצא שמעו גם כגדול ומפורסם בגאונות, בנסתר כבנגלה. היה פוסק הלכות ו"משיב" נפש.

היה תלמיד מובהק לרבי ברוך ממעזיבו, ורבי לוי יצחק מבארדיטשוב, כן הסתופף בצל הסבא משפולא. אחר פטירת רבו הקדוש רבי ברוך בשנת תקע"א, החל בהנהגה בסאווראן, כשאלפים חוסים בצילו ובהם מגדולי תלמידי רבו, אז החל רבינו בנסיעותיו אל הרה"ק האוהב ישראל מאפטא, על אף שהוא עצמו כבר היה רבי לרבים וגדולים.

אחר הסתלקות רבו הרה"ק מאפטא, נתמנה תחתיו לנשיא היישוב שבארץ הקודש. נמצא מכתב מטבריה המפרט את מייסדי כולל וואהלין, ופותח בהרה"ק רבי ברוך ממעזיבו ואחריו "כעין החשמל, איש אלקים קדוש מסאוורין".

לאחר הסתלקות אביו בשנת תקס"ב, התקבל לרבנות סאווראן, עם הסתלקות רבו, הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, כיהן כרב תחתיו, אך לאחר תקופה קצרה שב לסאווראן. כן קיבלוהו קהילות אומאן וקעשינוב לרבם. בשנת תקצ"א, עקב מגיפה שפרצה בסאווראן, עבר לטיטשעלניק. (ימי זכרון)

בעת אשר מחלת החלי רע, פרשה מוטות כנפיה על פני מרחבי תבל רחמנא ליצלו, אמר, כתיב (במדבר יז יג) 'ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה', היינו בין שאני אהיה מן המתים בחולי זה, ובין שאני אהיה מן החיים, אתאמץ בכל עוז להיות 'ותעצר המגפה', וכן היה רבינו חלה בחולי זה ונתבקש לישיבה של מעלה, והמגפה נעצרה.

טרם הסתלקותו, עמד בחדר אחד מחשובי החסידים, ובמוחו

את הדין לאמיתו. וכך היה מעשה: פעם אחת היה ישן בבית רבו, וראהו בחצות הלילה שאמר התיקון, ואחר כך לקח הגמרא ללמוד ופתח ואמר 'אמר אבי'. ושהה מעט ואמר: ריבוננו של עולם, הרי עלי נאמר 'זלרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך' (תהילים נ טז), ואין ביכולתי ללמוד, על כל הנני מבטיח לך שזה 'ברוך' שהייתי אתמול לא אהיה עוד ואעשה תשובה, ואז התחיל ללמוד.

וסיים הרה"ק מסאווראן, כאשר הנני הולך בדרך זה של מורי רבי, ללמוד מתוך הרהור תשובה כראוי מקודם, ובאופן נעלה, מעולם לא יוכל להטות הדין, ולסבול דין מרומה

(ספיר פר' שופטים ע"ט - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

שיתן להשוכר הראשון. אמנם הדברים לא נראו יפה בעיני הרה"ק, ואמר שהוא מרגיש בזה שהדין מרומה, ואין הצדק בפסק דין זה, ומה יוכל לעשות עמו. אמנם בזאת תבחנו, שיעשה לו מבחן כמו ב'סוטה', שאמרה תורה שיעשו מבחן להשקותה מהמים המאדירים ואם חטאה וצבתה בטנה וכו', כן אפשר לעשות בחינה זו לא רק אצל סוטה, ולא רק עם מים ולא רק על ידי הכהן, ולכן יתן לו עתה לשותות כוס יין, ואז יראו עם מי הצדק. האיש לקח הכוס בידו, ומיד התחיל לרתת בפחד גדול, והודה על האמת שהיה הדין מרומה, מאחר שנתן שוחד להדיין הראשון. ואז יצא הפסק דין מהרה"ק באמת וצדק.

אחר כך אמר הרה"ק, שלא ברוח הקודש השיג כן שהדין מרומה, אלא מאחר שקיבל דרך הלימוד מרבו הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבו זיע"א, ממילא לא יוכל לסבול דבר שקר, וימצא תמיד

מחזירים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

נכה מתחילים את היום!

- ווארט יומי • סיפור יומי
- הלכה יומית • אור החיים הקי יומי
- פניני אביר יעקב • זוהר יומי
- פניני הדף היומי • זיכרון לצדיק

ישירות למייל האיש

לחץ כאן להצטרפות

הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל אורח לחיים כ"ו טבת תקע"ו

הלא כל נשמת ישראל אחת הן

בפרשת קדושים נאמר (ויקרא יט יח): 'לא תקם ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה', ודבר נפלא הביא הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע"א בשם רבו הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע"א לפרש טעם נכון מפני מה אין לאדם לנקום ולנטור לרעהו, שכן כל ישראל כאיש אחד הם ונמצא שבנקמתו הרי הוא עושה מוסיף ומדע לעצמו.

ואלו דבריו בספר 'אורח לחיים' (פרשת נח): שמעתי מאדוני מורי ורבי הרב הגאון בוצינא קדישא מוה"ר שמואל שמעלקי זללה"ה אב"ד דק"ק ניקלשפארג בימי חורפי ששאלתי אותו האין מקיימים מצות 'ואהבת לרעך כמוך', וחבירי עושה לי רעות.

והשיב לי בשכל שאוכל לקבל ממנו: הלא כל נשמת ישראל אחת הן, נשמת אדם הראשון וכללות ישראל הם כולם ניצוצות מנשמתו, מנהון בידין וכו', וכמו שכתבו בספרים (עיין טעמי המצות פרשת קדושים), ולפעמים מכה אדם עצמו מכה גדולה בשוגג בלי דעת, והראש הוא מלך הגוף (עיין שבת

סא.), אם יקח אדם זה מקל ויכה לידו שהכה אותו בלי דעת הלא לחסר דעה יחשב, ולמה יכאיב עוד לעצמו, כן ממש הדבר הזה שהוא נפש אחת עם חבירו, וחבירו עושה לו רעה מפני חסרון דעת שבו, וכשישלים לו רעה יכאיב לעצמו, אלא יחשוב שהכל מאת השם יתברך והרבה שלוחין לו יתברך (זוה"ק ח"ב כח.).

ושאלתי לו עוד, אם רואין אדם רשע לפני המקום האין אפשר לאהוב אותו, והשיב לי הלא נשמת כל אדם חלק אלהי ממעל (עיין זוה"ק ח"א מז.), ועל כן יהיה לו רחמנות על השי"ת שהניצוץ הקדוש שלו נלכד בקליפות, עכ"ד, ודברי פי חכם חן.

והוסיף וכתב כן עוד (פרשת שמיני): ועיין בפרשת וישב ששאלתי פי אדמו"ר הגאון החסיד בוצינא קדישא מוה"ר שמואל שמעלקי זללה"ה איך מקיימין ואהבת לרעך כמוך באמת, והוא עשה לי רעה, והסביר לי הלא כל ישראל נפש אחת, ופעמים שאדם עושה לעצמו בשוגג קרוב למזיד חבורה גדולה, והראש הוא מלך על האברים אם יעשה זה האדם בשכלו שבראשו ויכה היד או הרגל שלו שעשו לו החבורה גדולה, יחשוב זה למשווע ומבוהל שיגרום לעצמו עוד צער, וכן בכאן כיון שכל ישראל אחדות גמור יגרום לעצמו עוד צער.

(ספיר ויהלום וישב ע"ט - להגה"ח ר' מנחם מגדל פומרנץ שליט"א)

הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע נולד לאביו רבי גדליה מזאלקאווא (בהרב רבי בנימין וואלף) שהיה מתלמידי המגיד ממעזריטש.

הוא היה חתן הגה"ק בעל ההפלאה, ובזו"ש חתן רבי יששכר דוב בער מזלאטשוב. למד אצל המגיד ממעזריטש, המגיד מזלאטשוב, ורבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. הוא היה רב בזבורוב, ולאחר הסתלקות חותנו מילא את מקומו בזלאטשוב.

ספריו: אורח לחיים עה"ת, פרי חיים על אבות והגש"פ.

רבים מגדולי וצדיקי הדור נתנו הסכמה על ספרו אורח לחיים: הגה"ק בעל קדו"ל מברדיטשוב, החוזה מלובלין, המגיד מקאזניץ, רבי מענדיל מרימאנוב, בעל באמ"ח, אפטער רב, ר"מ מקרעמניץ, בעל ישועות יעקב מלבוב, הג' בעל יד אפרים, רא"י מסאדיגורא.

נסתלק כ"ו טבת תקע"ו.

הוא לא השאיר אחריו צאצאים, ובנו חורגו רבי יוסף עזריאל ביליג אב"ד

גולגור הדפיס את ספרו. הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד [שהיה ש"ב] כותב עליו בהסכמתו לספרו: 'והיה אדם גדול בתורה ובחסידות, והיה שווה בתפלתו כמעט רובו של יום, ועסקן גדול בצדקות וגמ"ח, ורבים השיב מעוון, והיה יודע בתעלומות חכמה וסתרי תורה, והרבה קיבל מדבריו הגאון החסיד המפורסם מו"ה שמעלקא ז"ל ואחיו מחו" הגאון המפורסם מו"ה פנחס ז"ל שהוא היה חותנו הראשון'.

הסיבה שהיה נותן סגולות לצריכים ישועה

מסופר, על הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל ששאל לבעל האורח לחיים מזלאטשוב זצ"ל, מדוע דרכו לתת סגולות לצריכים ישועה, והשיב לו עפ"י מאמרם ז"ל (ויק"ר י, ה) שתפלה עושה מחצה, לכן הוא נותן סגולה על חציה השני.

אמר לו המהרצ"ה אנו מתפללים יותר מהמבוקש עד שאנו נעניין כל המבוקש, ואין אנו צריכים לסגולה.

(דברי ישראל - פר' ויקהל)

אמירת תהלים

המים היה שמח בחלקו. לצערו הרב של שואב המים הוא כמעט ולא ידע כלום, ללמוד פרק משניות הוא לא ידע, ובקושי הבין פשוטו של מקרא בפרשת השבוע.

עם זאת להתפלל היה יודע ואף לומר פרקי תהלים. כיון שכן היה רגיל שואב המים בכל עת מצוא להרבות ולומר פרקי תהלים, ובכל רגע פנוי היה שופך את לבו בפני בורא העולמים במזמוריו של נעים זמירות ישראל. ברבות השנים נעשו מזמורי התהלים שגורים על לשונו של שואב המים ויכול היה לאמרם כאוות נפשו, גם בשעה שכדי המים הכבדים היו מצויים על שכמו ואין באפשרותו להעזר באותיות המחכימות שבסידור.

שואב המים שעבד קשה במשך כל אותו היום לשאת שוב ושוב דליי מים מהבאר אל הבתים, היה רעב מאוד. בכל יום הוא כבר היה מקדים ושובר את רעבונו לפני שעה או שתיים, אלא שבאותו היום הוא סבר שחבל לו לאכול לחם קיבר ומעט בצל בשעה שארוחת מלכים מזומנת לו, ובאתרא דליעול ירקא ליעול בישראל וכוורא. אלא שהדרשות נמשכו ונמשכו ושואב המים חשב שהוא עומד להתעלף מרעב. החליט שואב המים שהיות והוא יושב בקצה של האולם, איש לא יבחין במעשיו. הוא יוכל ליטול ידיים בחשאי ובעוד שהרבנים ממשיכים לדרוש כיד ה' הטובה עליהם, הוא ישבור את רעבונו הכבד. אלא שלמזלו הביש לא כך היה, דווקא הגביר חתן השמחה הגדולה הבחין בשואב המים כשהוא טועם מהחלות הטירות. משום מה, מעשה זה של שואב המים עורר את כעסו של הגביר וחמתו בערה בו מאוד. ממקומו בראש המסובים קם הגביר ופנה בצעדים זריזים אל מקומו של שואב

המים, ובחרי אף גער בו במילים קשות על כך שקפץ בראש ונטל ידיו לסעודה לפני כל הקרואים הנכבדים. אם לא היה די לגביר בעצם דברי התוכחה התקיפים שהשמיע לשואב המים, לא נח דעתו עד שהפליט לעברו בלשון לעג ובזלזול: "דער תהלים זאגער", לאמור: אין אתה אלא אדם פשוט שכל ידיעותיו מצטמצמות באמירת פרקי תהלים גרידא.

בשמוע העני את גערות הגביר, ובפרט את כינוי הגנאי שהצמיד לו "דער תהלים זאגער", הבין כי הוא כבר אינו

סיפר הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאסוב זי"ע, א, בעל 'אהבת שלום': באחת הערים הסמוכה לעיר מעז'בוז', במרחק של כארבעה ק"מ ממנה, התגורר יהודי שתורה וגדולה התאחדו על שולחנו. יהודי תלמיד חכם וירא שמים מופלג, והון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד. שיושב היה בכבודו של עולם ועוסק בתורה ובמעשים טובים.

ביום מהימים החליט הגביר לקיים את מצות כתיבת ספר תורה. אלא שלא בעוד ספר תורה ביקש הגביר לזכות, אלא בספר תורה שעדיין לא נראה כמוהו ליופי ולחן. יהא זה ספר תורה נאה ומהודר שיהיה עשוי וכתוב בכל החומרות וההידורים הקיימים. כך, סבור היה הגביר שבזה יזכה לקיים בשלמות ומן המובהק את מצות 'ועתה כתבו לכם', ולאחר שיתרום את הספר לבית הכנסת המרכזי של העיר, הוא אף יזכה את הרבים לצאת ידי חובתם בקריאת התורה מתוך ספר תורה כליל השלימות.

תחילה לכל, רכש הגביר עגלים רכים, שחטם ואת בשרם חילק לעניים, ואילו את העורות מסר לבורסקאי כדי שיעבד אותם לשמה ויכין מהם קלף מהודר לשם כתיבת ספר התורה. בד בבד הזמין הגביר סופר מומחה, חד בדרא, שיבוא ויישב בביתו, כשכל מזונותיו עליו ואף יקבל שכר הגון לצורך פרנסת ביתו, כדי שהוא יכתוב את הספר במתינות ובכל ההידורים. הכתיבה נמשכה מספר שנים עד שבסופו של דבר יכול היה הגביר לברך על המוגמר ולהחזיק את הספר המושלם.

לגודל התרגשותו של הגביר מהמצוה המהודרת שבאה לידו, נמנה וגמר לעשות משתה גדול לגמרה של תורה,

סעודה מפוארת כיד המלך, בבשר ודגים וכל מטעמים. לסעודה הגדולה הזמין את כל אנשי עירו, שאכן נקבצו ובאו בשעה היעודה לשמחת התורה. לפני תחילת סעודת המצוה, נשאו רבני העיר דברים נרגשים לכבוד המאורע, ומשהתארכה השעה, חשב לעצמו אחד האורחים כי איש לא ישים לב אם הוא ישיקט את רעבונו ויאכל מהחלות שכבר היו מסודרים על השולחנות.

אותו אורח איש עני וקשה יום היה. במקצועו היה שואב מים מהבאר העירונית ומספק את המים לתושבי העיר תמורת מספר פרוטות. עבודה קשה הייתה זו, אך שואב

**פחד איום אחז בגביר
באותה שעה שהוא
מצא עצמו עומד בודד
במקום השומם הזה.
אותו האדם שבא
להזמין אותו, נעלם
כאילו בלעה אותו
האדמה, ואילו הוא
נמצא כאן הרחק מביתו
ומעיר מולדתו. ניסה
הגביר ללכת לכאן
ולכאן אלא שמכל עבר
הוא היה מוקף בעצים
גבוהים, אלא שלפתע
היה נדמה לו כי הוא
מבחין בנקודת אור
רחוקה**

אחרי כן יצא קול קורא: "פנו מקום לרבי ישראל בעל שם טוב", ולאחריו קול מבשר: "ברוך הבא רבי ישראל בעל שם טוב".

ביקש האיש להציץ בחלון ולראות במה דברים אמורים, אלא שהאור שבקע מהחלונות היה כה מבהיק עד שלא ניתן היה להביט פנימה. רק בקושי רב הצליח הגביר להעיף מבט קלוש בדמותו של רבי ישראל בעל שם טוב, שאת שמעו הוא חשב. החל הגביר לחשוב: איך באמת יתכן שהזמנתי לשמחת הכנסת הספר תורה את כל הרבנים מהאזור, ואילו את רבי ישראל בעל שם טוב לא הזמנתי, אלא שחוט מחשבותיו ניתק במהירות, כיון שהוא שמע שהחלו עוסקים בעניינו, באיש העומד כעת מחוץ לבית ומקשיב לנעשה בו.

הנה הוא שומע את רבי ישראל בעל שם טוב פותח ושואל: "מפני מה יושב איש ישראל הזה בחוץ, ועל מה הביאוהו הנה?" ואת דוד המלך עונה כי הוא הזמין את האיש הזה לדין תורה בתביעה שיש לו עליו, וכי הוא מבקש שרבי ישראל בעל שם טוב הוא שיהיה הדיין של איש זה ויכריע מה יעלה בגורלו.

פתח דוד המלך וטען: הכל יודעים כמה דמעות שפכתי על מזמורי התהילים הקדושים אותם חיברתי ברוח הקודש עד אשר זכיתי שיעלו לרצון ולריח ניחוח לפני קוני ובוראי ותהיה סגולתם בדוקה ומנוסה לבטל ולהסיר את כל הקטרוגים והדינים הקשים מעל בני ישראל ויהיה בכוחם לקרוע רוע גזר דין אפילו של שבעים שנה, ועוד זאת פעלתי שתהא נחשבת קריאת מזמורי תהילים שלי כאדם העוסק בתורת נגעים ואהלות. והנה לפני כמה שעות קם האיש הזה אשר כעת מצוי מחוץ לבית ובפני קהל ועדה עמד וביזה לעין כל יהודי אשר ספר התהילים לא מש מפיו, וכינה אותו בלשון 'דער תהילים זאגער', בסגנון שיש בו גנאי וחלול לאמירת התהילים, משל כאילו יש באמירת התהילים איזה חסרון חלילה.

לאחר שסיים דוד המלך את דבריו הללו, פנה אל הבעל שם טוב וביקש הימנו שיוציא פסק דין על איש זה בגין מעשהו זה. למותר לציין כי אימת מוות נפלה על מידעו הגביר שנזכר בכל אשר עשה והבין היטב כי גדול חטאו ועונו מנשוא, ועתה הוא עומד לשלם מחיר כבד ביותר על דיבוריו הנלוזים.

פתח הבעל שם טוב ואמר: בוודאי שצדקו ונאמנו דברי

רצוי בסעודה. בשל כך הוא עזב את החלה אותה התחיל לאכול וילך לביתו כשהוא מבויש וחפוי ראש, וכמובן רעב ביותר. כחלוף זמן מה סיימו הרבנים את שדרשות הדרשות, וכל הקרואים הוזמנו ליטול ידיים לסעודה, ואיש לא שם לב להעדרו של העני.

הסעודה נמשכה אל תוך הלילה, מנות מכובדות הוגשו לסועדים ויין נשפך כמים, ועם סיומה שבו כל המוזמנים לביתם. גם הגביר עצמו חזר לביתו שמח וטוב לב על הזכות הגדולה שזכה לקיים מצות כתיבת ספר תורה ועל סעודת המצוה המפוארת שנחוגה בהשתתפות המון רב וקהל חוגג. מזכרונו של הגביר נשמט כליל זכרון התקרית שארעה לו עם שואב המים לפני תחילת הסעודה.

דפיקות שנשמעו לפתע על פתח הבית העירו את הגביר ממחשבותיו. הוא פונה לדלת, שם הוא פוגש אדם שהוא אינו מכיר המזמין אותו לבוא עימו. הגביר, מבלי לחשוב יתר על המידה, נענה לבקשה והוא הולך עם אותו אדם זר. לא מספיק הגביר ללכת יותר מכמה פסיעות עד שרוח סערה תופסת אותו בכנפיה ומעיפה אותו למרחקים, כשלפתע הגביר מוצא את עצמו עומד בתוך יער עבות.

פחד איום אחז בגביר באותה שעה שהוא מצא עצמו עומד בודד במקום השומם הזה. אותו האדם שבא להזמין אותו, נעלם כאילו בלעה אותו האדמה, ואילו הוא נמצא כאן הרחק מביתו ומעיר מולדתו. ניסה הגביר ללכת לכאן ולכאן אלא שמכל עבר הוא היה מוקף בעצים גבוהים, אלא שלפתע היה נדמה לו כי הוא מבחין בנקודת אור רחוקה.

לא ידע הגביר אם דמיונו מתעתע בו או שמא אכן יש שם אור כלשהוא.

במחשבה שניה, לא ידע הגביר אם אכן אותה נקודת אור טובה היא לו, שהרי מרבית הסיכויים הם שאין זה אלא מאורת שודדים וגזלנים שקבעו את מקום מושבם בעומקו של היער ומשם הם יוצאים לפרשות דרכים ומלסטים את הבריות. לאחר מחשבות רבות החליט הגביר להתקדם בחשאי אל עבר נקודת האור ולבדוק בזהירות במה דברים אמורים.

ככל שהתקדם הגביר לעבר נקודת האור הוא זיהה שמדובר בבית הממוקם בתוך היער ומתוך חלונותיו מבהיק אור גדול. התקדם הגביר בחשאי, לבל יבחינו בו יושבי הבית, והטה אוזן לנעשה בו. לפתע שמע הגביר קול יוצא מהבית ואומר: "פנו מקום לדוד מלך ישראל". שוב נשמע קול האומר: "ברוך הבא דוד מלך ישראל".

לאחר שסיים דוד המלך את דבריו הללו, פנה אל הבעל שם טוב וביקש הימנו שיוציא פסק דין על איש זה בגין מעשהו זה. למותר לציין כי אימת מוות נפלה על מידעו הגביר שנזכר בכל אשר עשה והבין היטב כי גדול חטאו ועונו מנשוא, ועתה הוא עומד לשלם מחיר כבד ביותר על דיבוריו הנלוזים.

וציווה אותם להודיע לכל בני העיר כי הוא חוזר ועושה סעודה גדולה לכל בני העיר באותו מקום ובאותה שעה שבה התקיים אמש הסעודה לגמרה של תורה. הגביר ביקש להודיע כי יש לו עניין מיוחד שכולם יבואו להשתתף, וכי מוכנת ומזומנת עבור כולם סעודה רבתי כיד ה' הטובה עליו. שליה מיוחד נשלח גם אל שואב המים וביקשו באופן אישי, בשם הגביר, לבוא ולהשתתף במעמד.

בני העיר המשתוממים לנוכח עניין זה שנשגב מהבנתם חזרו ומילאו את האולם בשעה היעודה. הפעם לא היו דרשות, והציבור הסב מיד לסעודת המצוה. בעיצומה של הסעודה ביקש הגביר משואב המים שיזייל ויעלה אל הבמה, לשבת יחד עימו ולשמוע את אשר יש לו לומר. כיון שעלה שואב המים, פתח הגביר וסיפר בהתרגשות רבה את כל המאורע שקרה עימו. הגביר הוציא סכום כסף גדול ונתן לשואב המים על מנת לפייסו, ולציבור כולו הוא קרא לדעת להוקיר ולכבד את מזמורי התהלים הקדושים.

תכף לאחר הסעודה יצא הגביר ונסע למעזיבו', אל רבינו הבעל שם טוב. תיכף בהכנסו אל הקודש פנימה זיהה הגביר כי אכן זהו הסניגור שהמליץ טוב למענו והציל אותו מהדין הקשה שהיה יכול לבוא עליו. מרוב פחד נפל הגביר על רצפת החדר והתעלף. בני הבית מיהרו להשיב את רוחו, וכשהוא התאושש וביקש לספר את כל המעשה באזני הבעל שם טוב, נענה הבעל שם טוב ואמר: "אין צורך שתספר, הרי אני עצמי הייתי שם ואני יודע את כל אשר נעשה שם!"

♦ ♦ ♦

פתח הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע ואמר (ליקוטי מוהר"ן תניינא תורה עג): 'מי שרוצה לזכות לתשובה, יהיה רגיל באמירת תהלים, כי אמירת תהלים מסוגלת לתשובה... ועל ידי אמירת תהלים, אפילו מי שאין לו שום התעוררות לתשובה, הוא מתעורר לעשות תשובה'. ובזה מפרש רבי נחמן את דברי הפסוק (שמות א א): 'וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ, שְׁסוּפֵי הַתִּיבּוֹת הֵם אוֹתוֹת תַּהֲלִים וְאוֹתוֹת תְּשׁוּבָה, כִּי עַל יְדֵי אִמְרַת תַּהֲלִים זֹכֵךְ לַתְּשׁוּבָה. 'זֶה שְׁאֵנוּ רוֹאִין שְׂבִימֵי תְּשׁוּבָה, דְּהֵינּוּ בְּאִלּוּל וְעִשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה, כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין אֲזַי בְּאִמְרַת תַּהֲלִים, כִּי אִמְרַת תַּהֲלִים מְסוּגֶל לַתְּשׁוּבָה כְּנ"ל. וְע"כ הוּא דְּבַר גָּדוֹל מְאֹד, לְעִסְקוֹ תָּמִיד בְּאִמְרַת תַּהֲלִים. כִּי תַּהֲלִים הוּא הַתְּעוֹרְרוֹת גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד לְהַשִּׁי, אֲשֶׁרֵי שִׂיחָזוּ בּוֹ. (מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

דוד מלך ישראל, אבל מה יתן ומה יוסיף עונש ככל שיהיה אשר יוטל על האיש, וכי בזה יתוקן העוול שעשה? וכי בזה יבואו אנשים להכיר ולדעת עד כמה גדולה היא מעלת אמירת תהלים? מה גם שאיש זה שבדינו אנו עוסקים הוא איש ירא ושלם, הוגה בתורה ומרבה במעשים טובים, ואף מכשול זה שיצא מתחת ידו היה בשעת סעודת מצוה אליה הזמין את כל בני העיר לכבודה של תורה. לפיכך מהראוי לנהוג עמו באופן של לפנים משורת הדין ושלא יקוב הדין את ההר.

אי לכך, מבקש אני להכריע, המשיך הבעל שם טוב ואמר את פסק הדין: כי זאת יעשה האיש ויחיה, ישוב האיש תיכף ומיד אל ביתו, ובהזדמנות הראשונה יעמוד בפני הציבור כולו ולא זו בלבד שעליו לפייס במעמד זה את שואב המים על בזיונו הרי שאף זאת יספר באוזני כל המשתתפים את אשר ארע עמו כאן, למען ישמעו וייראו ומכאן ילמדו ליראה את ה' ולדעת עד

היכן מגיע כוחם של מזמורי תהלים ושל אומרי תהלים. זו תהיה תשובת המשקל שעל האיש לעשות, וסר עונו וחטאתו תכופר.

פנה הבעל שם טוב אל דוד המלך ואמר: האם אדוננו המלך דוד מסכים להכרעת פסק דין זה? נענה דוד המלך ואמר שאכן מסכים הוא, אלא שצריך לשאול את האיש עצמו העומד בחוץ האם הוא מקבל על עצמו לעשות כן.

כיון שהיו עוסקים שם בעניינו של האיש עלה ובא גם נידון נוסף: האם הגביר היה אי פעם להסתופף בצילו של הבעל שם טוב? כיון שענה הבעל שם טוב שלמרות שהגביר מתגורר במרחק

לא רב ממעזיבו' הוא עדיין לא ביקר במעונו, נענו ואמרו בבית דין של מעלה שאף על זה ראוי שיקבל עונש. ואף על זאת פתח הבעל שם טוב ולימד זכות עליו שהוא לא ידע והכיר, ויש לידע אותו בכך על מנת שיקבל על עצמו אכן לתקן את המעוות.

תיכף נשמע קול השואל את הגביר: האם אתה מקבל על עצמך את שני פסקיו של הבעל שם טוב? האם מתחייב אתה לפייס את שואב המים ברבים ולספר לכל בני עירך את מעלת וחשיבות אמירת מזמורי תהלים? האם אתה מתחייב שתבוא להסתופף בצילו של הבעל שם טוב? נענה הגביר ואמר בבכיה מדובה שאכן הוא מקבל על עצמו לעשות ככל אשר נצטווה. עם סיום דבריו, הרגיש הגביר שעמוד ענן מגיע ומחזיר אותו לפתח ביתו.

עם אור הבוקר קרא הגביר לאנשי ביתו ולעושי רצונו

**פנה הבעל שם טוב
אל דוד המלך ואמר:
האם אדוננו המלך
דוד מסכים להכרעת
פסק דין זה? נענה דוד
המלך ואמר שאכן
מסכים הוא, אלא
שצריך לשאול את
האיש עצמו העומד
בחוץ האם הוא מקבל
על עצמו לעשות כן**

מילין קידין וחידושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזַתָּא

חֲזַתָּא דְאֲוִרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

דוגמא אישית - מעיקרי מצות החינוך

חינוך הבנים, עד שמוני המצוות מנו מצות לימוד התורה של האדם עצמו, ולימוד התורה שמצווה ללמד את בנו, שניהם במצוה אחת, וכפירושו של האדמו"ר מבעלזא הנ"ל. יקשה עלינו ביותר, מדוע עם ישראל לדורותיו לומדים בדרך של תלמיד מפי הרב, ולא כמו עיקר ציווי התורה שילמד האב את בנו תורה. בשאלה זו עמד **הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ע"ה**, וכך הם דברי קדשו: הגם שמצות לימוד התורה היא ממצוות הבן המוטלות על האב (קידושין כט.), עניינו רואות בכל הדורות מקדמת דנא עד היום הזה, שאופן הלימוד עם הבנים היה מרב לתלמיד ולא מאב לבנו, מה שלא מצינו כן בשאר מצוות התורה, שאפילו מכשירי מצוה כגון עסק בנין סוכה ואפיית מצות וכדומה, מחמירים בהם ישראל קדושים, ועושים כל מיני השתדלות וטרחות מרובות לקיים המצוות בגופם מבלי סיוע מאחרים, דמצוה בו יותר מבשלוחו (שם מא.), וכאן במצוה חשובה זו של לימוד התורה מלמד הרב את תלמידיו. הלא דבר הוא.

מפני גודל הפעולה בלימוד אב עם בנו, חששו לטרדת היצר בזה

וביאר, דאחד מעיקרי יסודות היהדות הוא העברת המסורה מדור לדור, והנה, אילו היה כל אב לומד תורה עם בנו בעצמו, היו הדברים יורדים עמוק עמוק בחדרי בטן, והיו נחקקין בלב הילד כיתד תקוע, עד שהיו משמשים לו כמגן ותריס בפני כל חטא ועון במשך כל ימי חייו. וכראות היצר הרע את הדבר הנורא הזה לא היה יושב בחיבוק ידיים, אלא היה מזניח כל הפיתויים שמפתה בהם בני אדם, והיה משקיע כל כוחותיו ומשתמש בכל תחבולה שתחת ידו אך ורק להפריע את העבודה הקדושה הלזו ר"ל, ואז חס ושלוש לא היינו יכולים לעמוד כנגדו. על כן

המשך בעמוד הבא

עשיית המצוות בגלוי כדי שילמדו ממנו

בהפטרות: **הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאֻ פְּנֵי תִבְלַת תְּנוּכָה** (ישעיה כז ו). כתב לבאר הרה"ק **רבי אהרן מבעלזא ע"ה**, ששאל את אביו ע"ה הלא כתוב (במדבר יז כג) **וְהָיָה פָּרַח מִטָּה אֶהְרֶן וְגו' וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְיָץ צִיץ וְגו'**, שהפּרַח קודם הוא לציץ. ומדוע כאן כתיב 'ציץ ופרח'. ותירץ על פי מה שכתב **האר"י הקדוש ע"ה** (ליקוטי תורה נצבים) בפסוק (דברים כט כח) **'הנסתרות לה' אלקיננו'**, שאהבת ה' יתברך ויראתו צריך להיות רק לה' אלוקינו, כי האדם צריך להסתיר את עבודתו הפנימית, כדי שרק ה' היודע תעלומות לב ידע האמת, ושום אדם אחר לא ידע. אך **'והנגלות' - מעשה המצוות צריך להיות בנגלה, לנו ולבנינו - כדי שילמדו הבנים. עד כאן דברי האריז"ל בתוספת ביאור של הרה"ק מבעלזא.**

וממשיך ואומר: וישנם אנשים אשר אינם משגיחים על הבנים שלהם ללמד אותם תורה ומצוות, והלא מוני המצוות אינם מונים לימוד התורה ולימוד הבנים לשתי מצוות, אלא במצות לימוד התורה הם מביאים המצוה של **'ושננתם לבניך'**. וזאת, כי מצות לימוד התורה של האדם אינה נשלמת אלא כשלומד גם עם בניו.

זה הרמז בפסוק **'הבאים ישרש יעקב'**, כאשר רוצים להשריש קדושת יעקב אבינו בדורות הבאים. נצרך שיהיה 'ציץ' - האדם עצמו, כשהיה בבחינת 'ציץ' שהיא מדריגה מאוחרת מפרח, ומורה על מעשיו הטובים ועבודת ה' יתברך שלו, אז יתקיים בו **'ופרח ישראל'**, שעל ידי שיראו בניו את מעשיו הטובים ילמדו ממנו ויעשו כמעשהו.

מדוע מצוה רבה שכזו מתקיימת ע"י שליח

כאשר רואים אנו עד כמה רבתה ועד כמה שגבה מעלת

שאין כן 'יעקב' הרומז למדרגה פחותה, הם בבחינת 'באו', שחושבים שזה מכבר כבר באו לעבודת ה' ומרגישים גדלות בנפשם.

ובדבריו נוכל אף אנו לפרש הפסוק 'הבאים ישרש יעקב'. שאף אלו שהם בבחינת יעקב, מדרגה פחותה, אך עם כל זה אם הם בבחינת 'ישרש', כלומר, דבוקים הם בשורש הקדושה בחי עולמים, אזי גם הם יחשבו במדרגה של 'הבאים' - לשון הווה, שהם הצדיקים המרגישים תמיד שרק עכשיו באו לעבודת ה'. ולבסוף אכן עוזר ה' שיבואו ל'יציץ ופרח ישראל', שיעלו למדרגת ישראל. וכפי שאמרו צדיקים 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו', שכאשר ה' אלוקיו עמו, שקשור ודבוק בה' אלוקיו, ואף בשעת האון והעמל אינו מתנתק מעול מלכות שמים, אזי 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל', אינו מביט בעוונותיו. וכן כאן אף שהוא במדרגה פחותה, אם מושרש הוא בעול מלכותו יתברך, אזי ה' יתברך אינו מביט אל מדרגתו, ובמדרגות הצדיקים מקומו.

נקבע שיהיה סדר לימוד התורה על ידי רב עם תלמידו ולא מאב לבן, כדי שהבעל דבר יניח לנו להמשיך בעבודה הקדושה הזאת של העברת המסורה לדורות הבאים, ולא ישים מכשולים בדרכינו, וממילא יהיה קיום לתורה עד סוף כל הדורות. עכ"ד הנפלאים.

גם מי שבמדרגת יעקב יכול להתעלות אם מושרש הוא בשורש הקדושה

עוד יש לפרש בפסוק 'הבאים ישרש' וגו'. 'ידועים הם דברי הנועם אלימלך' (ד"ה ואלה) בפסוק (א א) 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו', שהקשה, מדוע פתח בלשון 'בני ישראל', ובהמשך דבריו כתב 'את יעקב'. ועוד הקשה, מדוע בתחילה נאמר בלשון הווה 'הבאים', ובהמשך נזכרים בלשון עבר 'איש וביתו באו'. ותירץ בקדשו, שהצדיקים אשר בשם ישראל יכוננו, מרגישים בנפשם שעדיין יש להם עוד לעמול ולהתעלות, והם רק בתחילת עבודתם. ועליהם נאמר 'הבאים', כלומר, שהם כל רגע ורגע באים זה עתה לעבודתו יתברך. מה

מִלְתָּא דְפִלְיָאָה

לבישת המנעלים להפסיק בין קדושת האדם לקללת האדמה

וַיֹּאמֶר אֶל תְּקַרְב הָלֵם שֶׁל נַעְלֶיךָ מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא (ג, ה). אמרו חז"ל (שבת קכט). 'לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו', ובביאור דבריהם כתב הבני יששכר ע"ה (אגרא דפרקא אות דש) דברים יקרים, ובהקדם מביא מה שכתב מהר"ם חאגיז ע"ה בספרו משנת חכמים בשם חכמי הרמז, שענין לבישת המנעלים הוא כדי שלא יגע בשרו באדמה, כי בחטאו של אדם הראשון נתקללה כדכתיב (בראשית ג יז) 'ארורה האדמה בעבורך', על כן עושים הפסק בין הרגל לאדמה. וכתב דבעבור זה במקום אדמת קודש שיצאה האדמה מכלל ארור לכלל ברוך יש לילך יחף, וזהו שאמר השם יתברך למשה של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, עכ"ד.

בחטא עץ הדעת נסתלקה השכינה ונתקללה האדמה

ונראה להוסיף סמך לדבריו, שאכן מבואר במדרש (ב"ר יט ז) כי לפני החטא של אדם הראשון היתה השכינה בתחתונים ועל ידי החטא נסתלקה, וכך דייקו מן הפסוק (בראשית ג ח) 'וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹקִים מְתַהַלֵּךְ בְּגִן עֵדֶן הַיּוֹם', שלא כתוב בפסוק 'מהלך' אלא 'מתהלך', דהיינו מקפץ ועולה, כי עיקר שכינה בתחתונים היתה, וכיון שחטא אדם הראשון נסתלקה השכינה לרקיע הראשון. ולכאורה כשנסתלקה השכינה אז נתקללה האדמה 'בעצבון תאכלנה כל ימי חיך'.

ברכת שעשה לי כל צרכי על המנעלים וטעם איסור לבישתם ביום כיפור ותשעה באב

בהקדמה זו מבאר הבני יששכר בטוב טעם את מאמר רבותינו ז"ל הנ"ל, שהחשיבו כל כך ענין לבישת המנעלים עד כדי שימכור אדם כל מה שיש לו בעבור קניית מנעלים לרגליו, מכיון שההפסק הוא בכדי להפסיק ולחפץ בין האדם לקללה. ולכן מברכים על המנעלים כל יום ברכת 'שעשה לי כל צרכי', כי כל צרכיו של האדם לחפץ בברכה ולהפסיק הקללה. ועל דרך זה יבואר כפשוטו טוב טעם איסור נעילת סנדל ביום הכיפורים, כי ביום הקדוש ביותר אף נתקדשה הארץ בקדושת היום ויוצאת אז מן הקללה לברכה, ואין צורך להפסק. וכן בתשעה באב, יום המקווה לישועה שנולד בו משיח בן דוד, גם כן נאסר בנעילת סנדל, להורות שעל ידי משיח בן דוד תצא האדמה מקללתה לברכה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

שמות הקודש שבכל יהודי

אדם מישראל קדוש בקדושת התורה

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה וְגו'
אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ (א א). כל אדם מישראל קדוש הוא בקדושה של מעלה ואף גופו הגשמי קדוש הוא, וביותר הצדיקים המתנהגים בקדושה ובטהרה אשר בוודאי כל גופם קדוש. כי התורה והאדם קדושה אחת יש להם, כמו שנרמז בלשון הפסוק (במדבר יט יד) 'זאת התורה אֲדָם', והרי אמרו (אחרי עג.) אורייתא קוב"ה וישראל חד אינון, וכמו שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה (זוהר משפטים קכד.), כך גם בני ישראל הם שמות הקדושים, כמו שכתב **הרה"ק בעל מאור עינים ע"ה (ד"ה ואלה שמות), ואלה שמות בני ישראל** שבני ישראל מלאים שמות הקדושים, וזהו **ואלה שמות אלו בני ישראל** המלאים שמות הקדושים.

גם שמו של האדם רומז לשמות קדושים ועליונים, כמו שאמר **המגיד ממעזריטש ע"ה** (ליקוטים יקרים אות ערב) על הפסוק 'ואלה שמות בני ישראל', כי כמו שהתורה שמו של הקב"ה כך שמות בני אדם הם שמות קדושים, ושמו של האדם רומז לבחינת נשמתו הקדושה שיסודה בשמות הקודש. ושם האדם למטה הוא רמז לשם קדוש בעליונים, וזה הנאמר בהמשך הפסוק **איש וביתו באו, איש** הוא צירוף שם קדוש ועליון, **וביתו** הוא שם האדם למטה, שניהם **באו כאחד**, והשם התחתון הוא כמו בית לשם העליון.

לכל יהודי יש אות בתורה

לכל יהודי יש אות מיוחדת בתורה, כמו שידוע הרמז בתיבת 'ישראל' ראשי תיבות 'יש ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, וכן יִשְׁרָן ראשי תיבות 'יש ש'שים ר'בוא נ'שמות, ומבאר **במאור עינים**

(חוקת ד"ה זאת התורה) שיש שישים רבוא שורשי נשמות בישראל, וכל שורש נשמה יש לו אות בתורה כמו שכתב **מו"ר זקני ע"ה בספר פתוחי חותם** (ריש כי תשא), וכדאיתא בזוהר 'קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד הוא', ואותה אות היא חלק אלוה ממעל שבקרב האדם המשפיעה על האדם שפע וחיות קדושה. מטעם זה אמר **האריז"ל** שבהגבהת התורה יקרב האדם את עצמו אל ספר התורה, ויסתכל היטב באותיות הקדושות, ובאותה שעה יתמשך עליו אור גדול, כי על ידי הראיה מושך האדם לעצמו שפע טובה וברכה מהאות המיוחדת לנשמתו, בבחינת 'אות היא לעולם', שכל אות בתורה משפיעה על אדם אחד שהוא עולם מלא, ולכן נקרא הקדוש ברוך הוא 'ה' צבאות' שהוא מלשון 'צבא אות', כי כל אות ואות בתורתו הקדושה יש לו צבא בפני עצמו.

בני ישראל הגיעו לשלמות בקבלת התורה

ובקבלת התורה בא הדבר לשלימות, שאשר קיבלו בני ישראל את התורה השיג כל אחד את חלקו בתורה, ועל ידי זה העמידו עצמם איש איש על מעמדו הראוי לו, וזה הרמז בכתוב (להלן כ טו) 'וירא העם וינעו ויעמדו', שעל ידי יראת השמים שקיבלו במתן תורה העמידו עצמם במקומם הראוי להם. והענין הוא, מאחר ולכל יהודי יש שם משמות הקודש, והלא התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, וששים ריבוא אותיות לתורה כנגד ששים ריבוא נשמות ישראל, וכיון שבקבלת התורה קיבל כל אחד את חלקו הראוי לו בתורה - בא לתיקונו הנכון באותיות התורה שכנגד נשמתו.

שלמות התורה הנגלית באדם

יש לבאר עוד, כי מלבד האמור ששורה באדם

המשך בעמוד הבא

הוי"ה, י"ה בהעלם ו"ה בנגלה, וכל מצוה משרה את שם הוי"ה על איברי האדם, וכן נרמז בתיבת 'מצוה' לשון צוותא, שבכוח המצוות אפשר להגיע לדביקות וחיבור עם הקב"ה, ולזכות להיות בבחינת 'נר מצוה ותורה אור' (משלי ו כג).

בכך זוכה לייעוד הנעלה ומרומם על כל ברכה ותהילה, והם אמרי קדוש 'והתהלכתי בתוכם' (ויקרא כו יב), שתהיה השכינה מתהלכת עמו בארץ, עד למדרגת 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם' (דברים ד ד). שכן כפי גילוי הקדושה באדם כך זוכה להכין בקרבו מקום משכן להשראת השכינה, ולקיים בעצמו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (להלן כה ח), שעל ידי קידוש רמ"ח איברים בקיום המצוות זוכים ל'ושכנתי בתוכם' בתוך בני ישראל ממש, וקדושת המשכן שורה באדם הצדיק כמו שכתוב (תהלים עח ט) 'אוהל שכן באדם', וכיון שהצדיקים הם היכל לשכינה נאמר בהם (ירמיה ז ד) 'היכל ה' היכל ה' הָמָּה. ואף בשר האדם מאיר לצדיק בקדושה, כמו שכתוב (איוב יט כו) 'וּמִבְּשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים. וזהו 'בקרבת קדוש' (הושע יא ט) משכן הקדושה בקרב האדם, וגוף האדם נמשל למחנה ולכך נצטוינו 'וְהָיָה מִחֲנִיךָ קְדוֹשׁ' בשמירת כל האיברים וגידים משמץ כיעור, ועל ידי כן זוכים להמשך הפסוק 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִחֲנֶךָ'.

בכח קדושתו בורא מלאכים קדושים

לפיכך רואים אנו בספרי הקודש שבכוח קדושת האדם לברוא מלאכים קדושים, שבכל מצוה שמקיים נבראים ממנה מלאכים, וכן כל דיבור והבל קדושה היוצא מפי האדם נברא ממנו מלאך קדוש, ואפילו מחשבה טובה נברא ממנה מלאך טוב. ובאמת כל מצוה כוללת גם מחשבה וגם דיבור וגם מעשה, וכשמשלים כל חלקי המצוה נבראים שלושה מלאכים קדושים, כי האדם יש בפנימיותו קדושה ובכוחו לברוא מלאכים קדושים.

שמות הקודש, נוסף עליהם גם קדושת המצוות שכנגד איברי האדם, ומאחר שבכל מצווה נעשה השם שלם כפי שיבואר, נמצא כי איבריו קדושים בקדושת שמות הקודש הנשלמים בקיום המצוות.

שכן כל דבר שנברא בעולם הוא חלק מכללות הבריאה, והתגלות התורה בכל דבר היא כפי חלקו בכלל הבריאה, והרי אין דבר מושלם בעולם, וכל חלק בבריאה נצרך אל חלק אחר ממנה. אך שונה מכל הבריאה הוא האדם, שנחשב לעולם שלם כפי הידוע שהאדם הינו עולם קטן (תנחומא פקודי ג). ועוד זאת שנשלם בו כל מלאכת שמים וארץ ולכן כולל הוא את הכל. לפיכך רואים שהאדם מורכב מארבעת היסודות שבעולם, ואף זה מורה על שלימות הבריאה שנכללת באדם.

שלמות האדם באמצעות שמירת המצוות

כיון שבו נמצאת שלימות הבריאה ממילא גם התורה כולה נגלית בתוכו, ולפיכך רמ"ח איברים ושס"ה גידים שלו הינם כנגד איברי וגידי נשמתו, שהם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה. זהו הרמז בפסוק (איוב יט כו) 'וּמִבְּשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים', כי בשר גוף האדם מכוון כנגד צורת הנשמה האלקית. ובזה מבאר **האלשיך הקדוש** את הפסוק (קהלת יב יג) 'את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם', 'את האלקים ירא' מלעבור על מצוות לא תעשה, 'ואת מצותיו' שהם מצוות עשה 'שמור' לקיימם, 'כי זה כל האדם' הרוחני השלם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו הרוחניים.

כשמשלים עצמו במצוות זוכה להשראת השכינה בתוכו

וכשזוכה האדם לקיים תרי"ג מצוות הוא משלים איברי וגידי נשמתו וזוכה לצלם אלקים, וזוכה להשרות את השכינה בכל איבר מאיבריו. שכן זו מהות התיבה 'מצוה', כי אותיות 'מצ' באתב"ש הם י"ה, נמצא ש'מצוה' כולל את שם

תחבולות היצר

היצר הרע מטעה לחשוב על עבירה שהיא מצוה

וַיִּקָּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף (א ח). וברש"י: 'חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו'. התורה נצחית היא וממנה לימוד לכל אדם לדורות עולם, וזה מה שפירש כאן **התולדות יעקב יוסף** (ד"ה בפסוק שמות) שמלך חדש' האמור כאן הוא היצר הרע מלך זקן וכסיל. והנה אם היה היצר הרע בא בדמות מלך זקן אל האדם כדי שידע האדם שהוא היצר הרע, ודאי לא היה אשמה בזה, כי השומע ישמע, והחדל יחדל. אך מה שמשנה כסות ולשון בדמות חדש, כאלו הוא ילד קטן שהוא יצר הטוב, בזה נאשם לעתיד שהקדוש ברוך הוא ישחט ליצר הרע (סוכה נב.).

רמז לדבר, שכן היצר הטוב והיצר הרע שוכנים שניהם בליבו של אדם, 'לֵב חָכָם לִימִינוּ וְלֵב פְּסִיל לְשִׁמְאֻלוֹ' (קהלת י ב), ואם רואה היצר הרע שאינו מצליח להכשיל האדם בחטא אזי הוא יושב בין שני מפתחי הלב, והוא מקרב עצמו לצד היצר הטוב להעמיד פנים כאילו כל כוונתו להיטיב עם האדם, ובאופן זה יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, ומהי ההתחדשות הזאת שהוא מתחדש בכל יום יותר מיום אתמול, והרי איסורי התורה אינם משתנים מיום ליום, ואין נוסף היום איסור חדש שלא היה עד עתה. אלא הכוונה היא, שבכל יום מחדש היצר דרכים חדשות איך להטעות האדם שלא יבדיל בין מצוה לעבירה, והוא מתחדש להטעותו על עבירה שתהיה דומה בעיניו כמצוה, וכמעט שאין בכח האדם לברר האמת ולידע כיצד עליו לנהוג, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, והכל תלוי בסיוע מן השמים אחר השתדלות האדם בכל כוחותיו (פירוש הגאון מוילנא ע"ה רות א יח).

זהו שאמרו עתיד הקב"ה לשחוט את יצר הרע,

אף על פי שלשם כך נברא היצר להסית את האדם לחטוא, כדי שיתגבר עליו האדם ויזכה לשכר הגנוז לעולם הבא, אלא שהיצר הרע מגדיל לעשות ומטעה את האדם לחשוב על עבירה שהיא מצוה, ועל כך הוא עתיד לתת את הדין.

יודי על עבירות שאין מכירים בהם

על כגון זה מתוודים אנו ביום כיפור, 'על חטא שחטאנו לפניך ביודעין ובלא יודעין', 'ביודעין' כאלו עבירות שנכשלנו בהם למרות שיודעים היינו את איסורם, 'ובלא יודעין' הם עבירות שהיצר מטעה אותנו לחשוב כאילו הן מצוות, ואין אנו יודעים את גודל חומרתם והאיסור שבהם. וגם יעקב אבינו היה מתפלל להינצל שלא יטענו היצר הרע לחשוב על עבירות כאילו הם מצוות, וזהו שהיה מבקש 'הצילני נא מיד אחי מיד עשיו' (בראשית לב יב), מיד היצר הרע עשיו שמעמיד פנים כאילו הוא אחי ואוהבי.

היצר צובע דבר עבירה כאילו הוא מצוה

זה גם הרמז בדברי הגמרא (שבת עה.) שתמהו משום איזה מלאכה יתחייב השוחט בשבת, והשיבו שהוא חייב משום צובע, שכן הדם היוצא בשחיטה צובע את הבשר, ופירש **הבעל שם טוב ע"ה** שהתמיהה היא מדוע מלאך המוות המכונה שוחט חייב מיתה, הרי עשה את תפקידו להסית בני אדם, ומתרצת הגמרא שהיצר הרע צובע עבירות כאילו הן מצוות כדי להחטיא את הצדיקים, ועל כך הוא חייב מיתה כי הגדיל לעשות יותר משליחותו.

התחדשות גזירותיו של היצר הרע

ואכן על כך רמז הכתוב באמרו **ויקם מלך חדש על מצרים**, ודרשו חז"ל שהתחדשו גזירותיו, שהוא מרמה את האדם ומחדש מצוות חדשות כדי להטעות את האדם כי מעשה זה טוב הוא, וכך מפיל את האדם ברשתו. ואדרבה זו היתה

השמים להבדיל בין עבירה למצוה, כי היצר הרע מסית האדם לעבירה, ומייפה לו הדבר בטענות מזויפות לומר שהוא דבר מצוה ושהוא כבוד לה' יתברך שמו, והיצר טוב אומר שהוא עבירה, והאדם מסתפק בעצמו למי האמת ואינו יודע עם מי מהם הצדק, אכן אחר שעשה מעט מהדבר אז יבין הדבר לאמיתו, כי אם אחר תחילת הדבר לא ירץ לבבו ולא ידאג ולא יתחרט על אשר עשה, ידע כי דברי היצר טוב היו ואין עוול במעשה ההוא. אבל אם לאחר שעשה מעט מאותו המעשה ילבש חרטה, ודאי היה זה עצת היצר הרע שאמרו בו (ב"ב טז). 'יורד ומסית עולה ומקטרג', כי בתחלה מתלבש באדם ומסיתו ומהפך כל מחשבותיו עד שיאמר בליבו לרע טוב ולמר מתוק מחמת תאוותו וחשקו לדבר ההוא, וכל הדברים המאוסים נעשו בעיניו טובים ויפים, ומיד בגמר תחילת מעשהו נסתלק היצר הרע מאתו ועולה למרום להסטי' ונסתלק תאוותו ממנו, או אז מתחיל האדם להביט מה עשה ומתחרט חרטה אשר אמנם לא תועיל לנעשה כי כבר עשה תחילת המעשה. אך לכל הפחות יבין שהיה זה מחמת הסתת היצר וישוב בתשובה על העבר, וישמור עצמו מלכד ולא יעשה העבירה כולה.

יבחן מה גורר מעשהו מצוה או עבירה

עצה נוספת לדעת האם מעשה זה הינו אכן מצוה או להיפך, היא שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) 'מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה', אם כן אם האדם אינו יודע אם הדבר שרוצה לעשות הוא מצוה או עבירה, יראה אם הדבר גרר אותו למצוה, או להיפך ח"ו. ועוד יש לדעת, כי היצר הרע דרכו לחזור ולבוא אליו בכל יום יום לנסות להכשילו בעבירה, ואילו היצר הטוב דרכו לומר את דבריו פעם אחת ותו לא, וזה עצמו סימן שאם שב אליו פעם אחר פעם הרי שאין הדבר טוב לעשותו.

עצתו של פרעה הרשע להטעות את בני ישראל כדי להחטיאם. לפיכך אין כל כך תביעה על האדם באופן זה, מאחר שטועה היה לומר שמצוה בידו ולא עבירה, ולפיכך עתיד להעניש את היצר הרע שהפריז על שליחותו.

היצר מסית את הצדיקים בדברים נעלמים הנראים כמצוות

וביותר מתגבר היצר הרע להטעות בכך את הצדיקים, כי הם מתגברים על יצרם שלא לעבור את פי בוראם, ולכן מטעה אותם היצר לחשוב על דברי עבירה שהם מצוות, ודברים אלו הם נעלמים ונסתרים וקשה להבחין באיסורם, וכך פירש **הבעל שם טוב ע"ה** בדרך רמז את לשון המשנה (זבחים מז). 'קדשי קדשים שחיתתן בצפון', את הצדיקים וקדושי ה' זומם היצר הרע להכשילם בדברים צפונים ונעלמים, בעוד ש'קדשים קלים' שהם פשוטי העם 'שחיתתן בכל מקום', והיצר הרע מפתה אותם בכל מיני חטאים. אמנם המכוון כל מעשיו לשם שמים צריך לפעמים לעבור על מצוות התורה, כי גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, וכמו שמצאנו בצדיקים גדולי עולם שפעלו בכך ישועה לכלל ישראל, אבל כיון שהיצר הרע מטעה את האדם לומר על עבירה שהיא מצוה, לכן יש להיזהר מאוד שלא להיכשל בענין זה, שמא ידמה בעיניו שהוא עובר עבירה לשם שמים.

על פי זה יובנו דברי חז"ל (סוכה נב). שלעתיד לבוא נדמה היצר הרע לצדיקים כמו הר, ואילו לרשעים הוא נדמה כחוט השערה, כי הרשעים היצר מכשילם בעבירה גלויה וזהו נסיון מועט כחוט השערה, אבל הצדיקים מתגבר עליהם היצר בניסיון קשה כמו הר גבוה בכך שמטעה אותם לחשוב על עבירה שהיא מצוה.

אם ליבו נוקפו אות הוא שאינו רצון ה'

לשם כך נדרש סיוע מיוחד מן

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לגשת ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראל
עיצוב ועימוד: שוקי קנר